

LAHTI



MAISEMASELVITYS JOUTJÄRVI

Lahden kaupunki
Kaupunkiympäristö

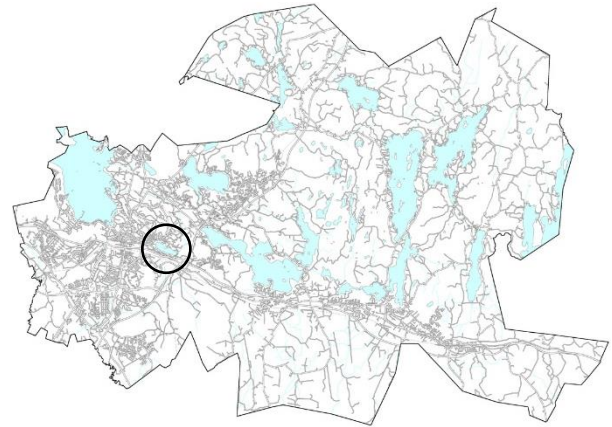
16.6.2020
M. Silvast

Sisällysluettelo

Lähtökohdat	2
Kaavatilanne.....	3
Maakuntakaava.....	3
Yleiskaava.....	3
Asemakaava	6
Muut suunnitelmat ja selvitykset	7
Möysän uimaranta	7
Suopursunpuisto	7
Möysän vanha paloasema.....	7
Maiseman historia	10
Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet	15
Maakunnallisesti arvokkaat kohteet.....	15
Paikallisesti arvokkaat kohteet	16
Muinaismuistoalueet	19
Maisema-analyysi.....	20
Maisemaelementit.....	20
Topografia, maa- ja kallioperä	20
Vesitalous.....	21
Ilmasto.....	21
Kasvillisuus ja eläimistö.....	22
Rakennettu ympäristö.....	22
Viheraluerakenne.....	23
Maisemarakenne	24
Maiseman ominaispiirteet	25
Joutsaari	30
Maisemakuva	31
Suositukset.....	38
Lähteet	39

Lähtökohdat

Lahden Joutjärvi sijaitsee Möysän kaupunginosassa Lahden keskustasta vajaa 2 km itään heti Salpausselän pohjoisrinteen alla. Joutjärvi on 39 ha kokoinen virkistysjärvi, jota ympäröi tiivis taajamarakentaminen. Järven rannat ovat osin virkistyskäytössä ja osin yksityisomistuksessa. Lahden kaupungin vuoden 2019 kaavoitusohjelmassa järven rannalle sijoittuu kaksi asemakaavakohdetta.



- Huhmarannankadun entisen lastenkodin muuttaminen asumiseen.
- Joutsaaressa virkistysalueen kehittäminen, mahdollistamalla asumista osalla aluetta.

Asemakaavoituksen pohjaksi päätettiin laatia maisemaselvitys Joutjärven ympäristöstä.

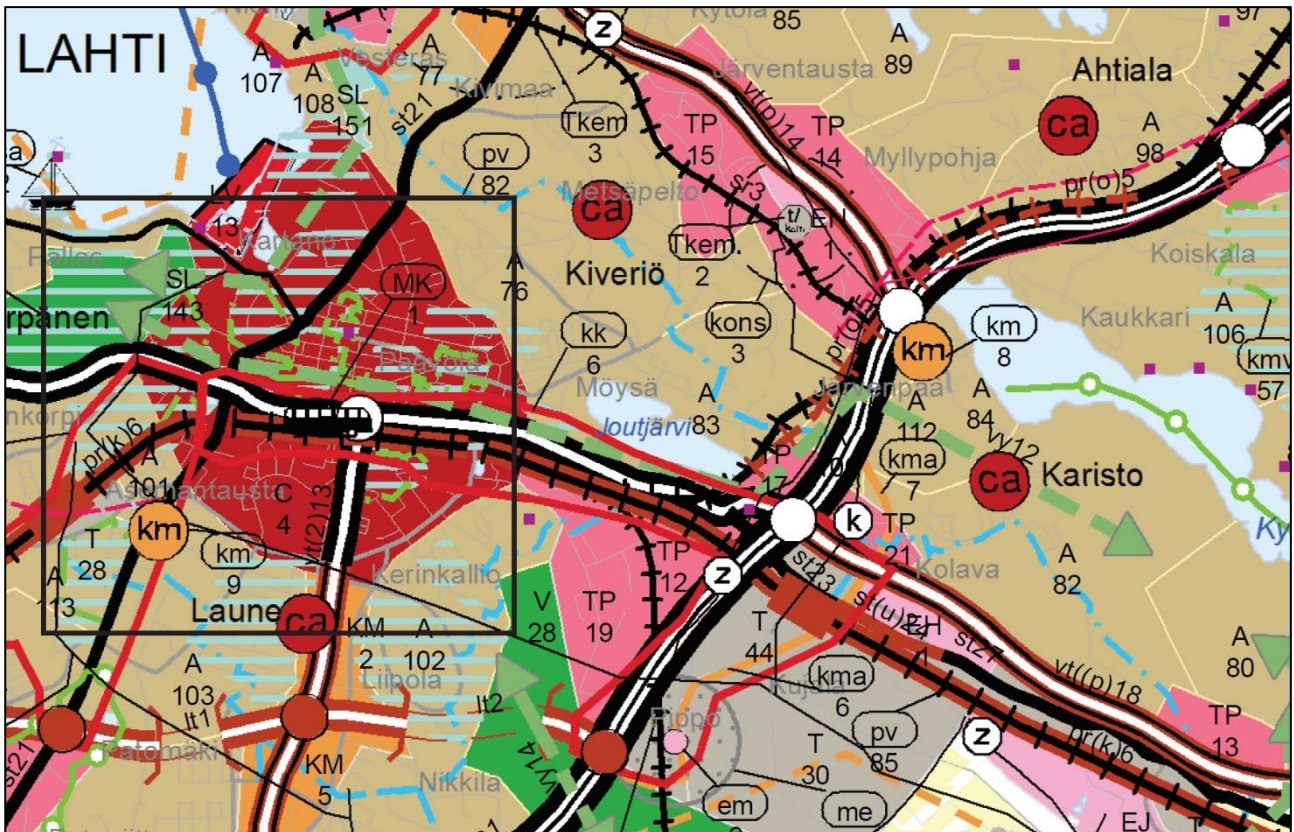


Kuva 1 ja 2. Selvitysalueen sijainti.

Kaavatilanne

Maakuntakaava

Päijät-Hämeen maakuntavaltuuston 3.12.2016 hyväksymä Päijät-Hämeen maakuntakaava 2014 on tullut voimaan MRA 93 § mukaisen kuulutuksen myötä 13.5.2019. Maakuntakaavassa Joutjärvi sijoittuu taajama-toimintojen alueelle (A83). Järven itäpäässä on työpaikka-alue (TP17). Joutjärven etelä- ja itäpuolitse, Salpausselkää ja Latomäkeä pitkin on merkitty viheryhteystarve Urheilukeskuksen virkistysalueilta kohti itää Kariston viheralueille.



Kuva 3. Ote maakuntakaavasta.

Yleiskaava

Lahden läntisten osien osayleiskaava Y-202 (kv 27.6.2016 § 70) sai lainvoimainen 5.10.2017. Osayleiskaavassa Joutjärvi on vesialuetta (W-1) ja sen ympärille sijoittuu asuinaluetta (A-1), elinkeinoelämän aluetta (TY-17) sekä lähivirkistysalueita (VL-10, VL-11, VL-2). Joutjärvi sijaitsee pohjavesialueella. Joutjärven eteläpuolella sijaitseva Salpausselkä on merkitty omalla kaavamerkinnällään (Salpausselkä. Houkuttelevan ja elinvoimaisen ympäristökaupungin perusta.)

Lahden yleiskaavaehdotuksessa Y-203 (Tyla 9.6.2020 § 73) alueen maankäyttöön ei ole esitetty muutoksia.

Osayleiskaavassa aluetta koskevat mm. seuraavat kaavamääräykset ja suunnitteluohjeet.

W-1 Joutjärvi

VESIALUE.

Nykytilan kuvaus: Merkittävä virkistysjärvi. Kaksi uimarantaa ja melontakeskus. Virkistyskalastuskohde. Saa vetensä Salpausselän pohjavesistä. Hyvä vedenlaatu, herkkä ihmistoiminnan vaikutuksille esim. hulevesien kuormitukselle. Järvellä on kulttuurihistoriallisia arvoja.

Suunnitteluohje: Valuma-alueen maankäytön suunnittelussa ja rakentamisessa tulee kiinnittää huomiota vesiensuojeluun. Rannalle näkyvän rakentamisen tulee sopeutua rantamaisemaan.

A-1 Paavola, Möysä ja Mustankallionmäki

ASUINALUE. Alue varataan pääasiassa asumiselle. Palveluiden sijoittelussa kiinnitetään huomiota niiden saavutettavuuteen kävelen, pyörällä ja joukkoliikenteellä. Asuinalueiden suunnittelussa ja rakentamisessa kiinnitetään erityistä huomiota elinympäristöjen viihtyisyyteen ja turvallisuuteen.

VL-10, VL-11, VL-2

LÄHIVIRKISTYSALUE. Merkinnällä osoitetaan rakennettujen alueiden läheisyydessä sijaitsevat luonnonmukaiset viheralueet ja laajat rakennetut puistot, jotka on tarkoitettu ulkoiluun, virkistykseen ja luonnon kokemiseen. Maiseman ja luonnonympäristön ominaispiirteitä tulee vaalia hoidettaessa metsää ja rakennettaessa virkistysalueita ja -reittejä. Virkistysreitit tulee liittää toisiinsa ja kevyen liikenteen verkostoon. Alueella on voimassa MRL 128 §:n mukainen toimenpiderajoitus ja MRL 43.2 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

VL-2 Ursanharju ja Lotilanharju

Nykytilan kuvaus: Maisemaa hallitseva Salpausselän reunamuodostuma. Alue on geologisesti merkittävä. Alueella on itälänsisuuntainen ulkoilureitti. Alueella on varhaiskasvatuksessa käytettävä lähimetsä. Alueella on arvokkaita luontokohteita (LUMO: luokka 2).

Suunnitteluohje: Varhaiskasvatuksessa käytettävän metsän suunnittelussa ja hoidossa tulee ottaa huomioon luonnonympäristön merkitys lapsille. Arvokkaiden luontokohteiden läheisyyteen suunniteltaessa ja rakennettaessa vaalitaan luonnon monimuotoisuutta.

VL-10 Möysän ranta

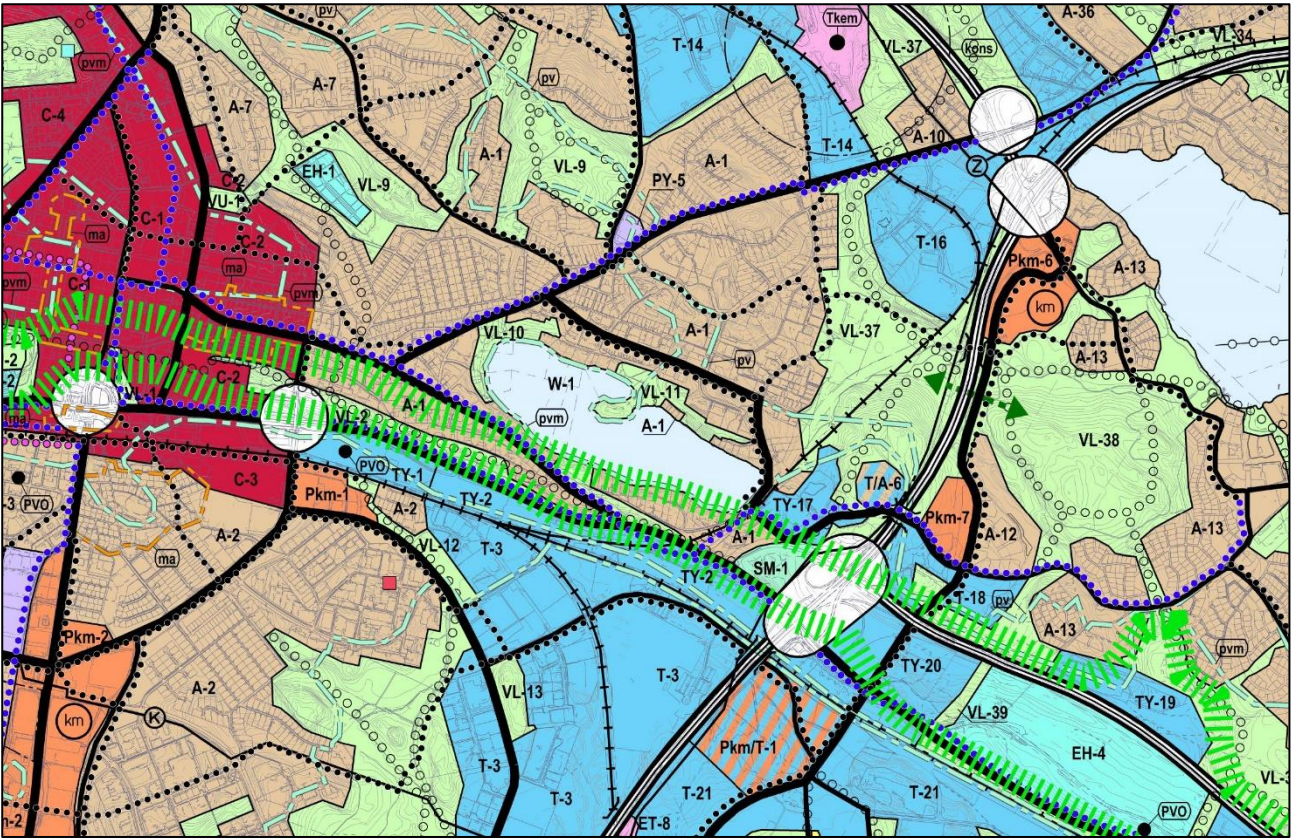
Nykytilan kuvaus: Joutjärven rantavyöhyke. Alueella sijaitsee Lahden suosituin uimaranta ja melontakeskus, joka on avantouimareiden käytössä talvisin. Alue on toiminnallisesti tärkeä viheralue. Alueen maaperä on hiekkaa. Alueella on arvokkaita luontokohteita (LUMO: luokka 2).

Suunnitteluohje: Joutjärven ympäri on yhteystarve. (Oma Lahti). Rantaan ei pääse koko matkalta, jolloin reitti järven ympäri tulee opastaa. Arvokkaiden luontokohteiden läheisyyteen suunniteltaessa ja rakennettaessa vaalitaan luonnon monimuotoisuutta.

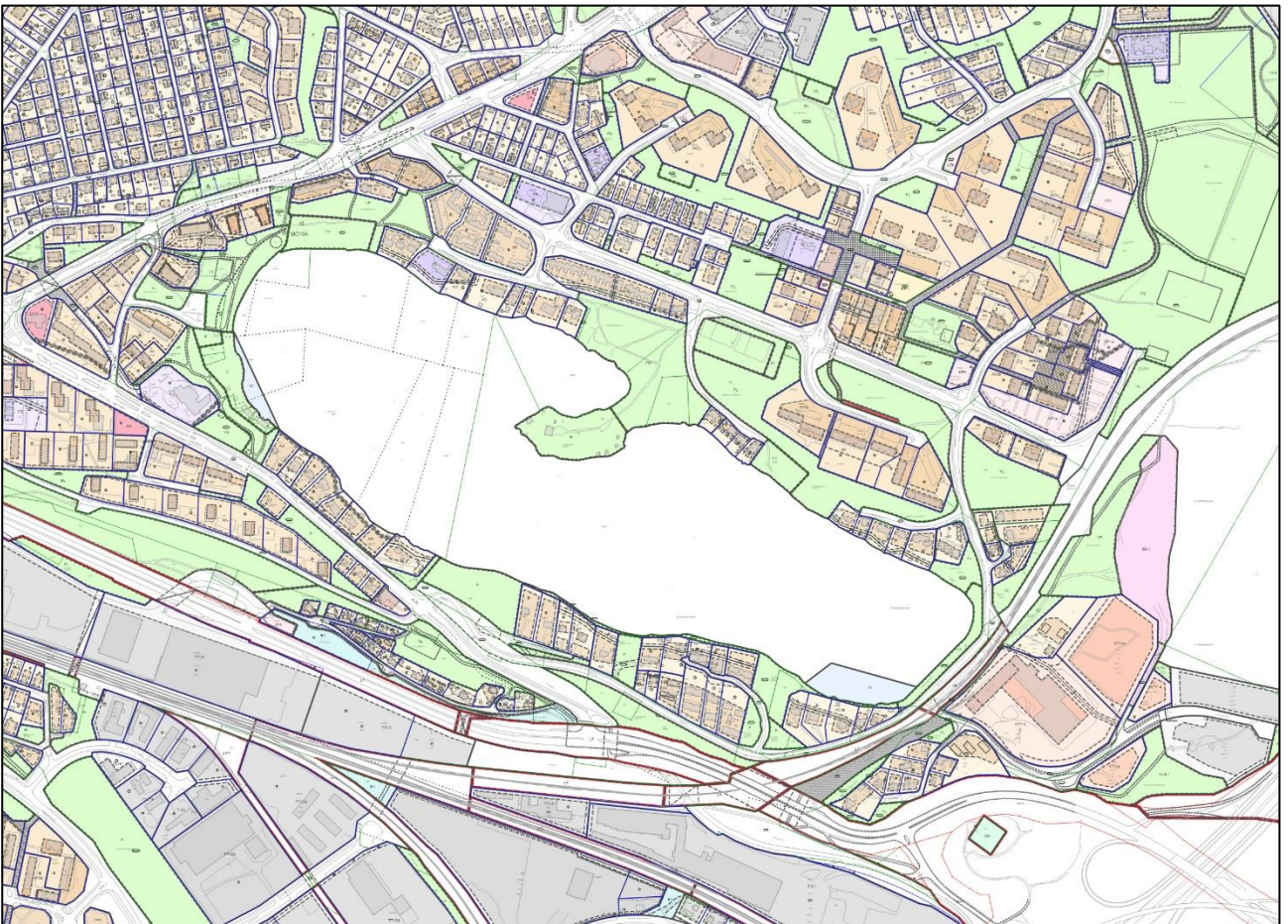
VL-11 Suopursunpuisto Kokkokalliossa / Joutsaari

Nykytilan kuvaus: Joutjärveen pistävä reheväkasvuinen niemi. Alueella on maisema-arvoja ja kosteikko. Alueella on varhaiskasvatuksessa käytettävä lähimetsä. Alueella on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennetun ympäristön kohteita (LaRY).

Suunnitteluohje: Varhaiskasvatuksessa käytettävän metsän suunnittelussa ja hoidossa tulee ottaa huomioon luonnonympäristön merkitys lapsille. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen rakennettuun ympäristöön tai sen läheisyyteen kohdistuvat muutokset tulee suunnitella paikan henkeä kunnioittaen.



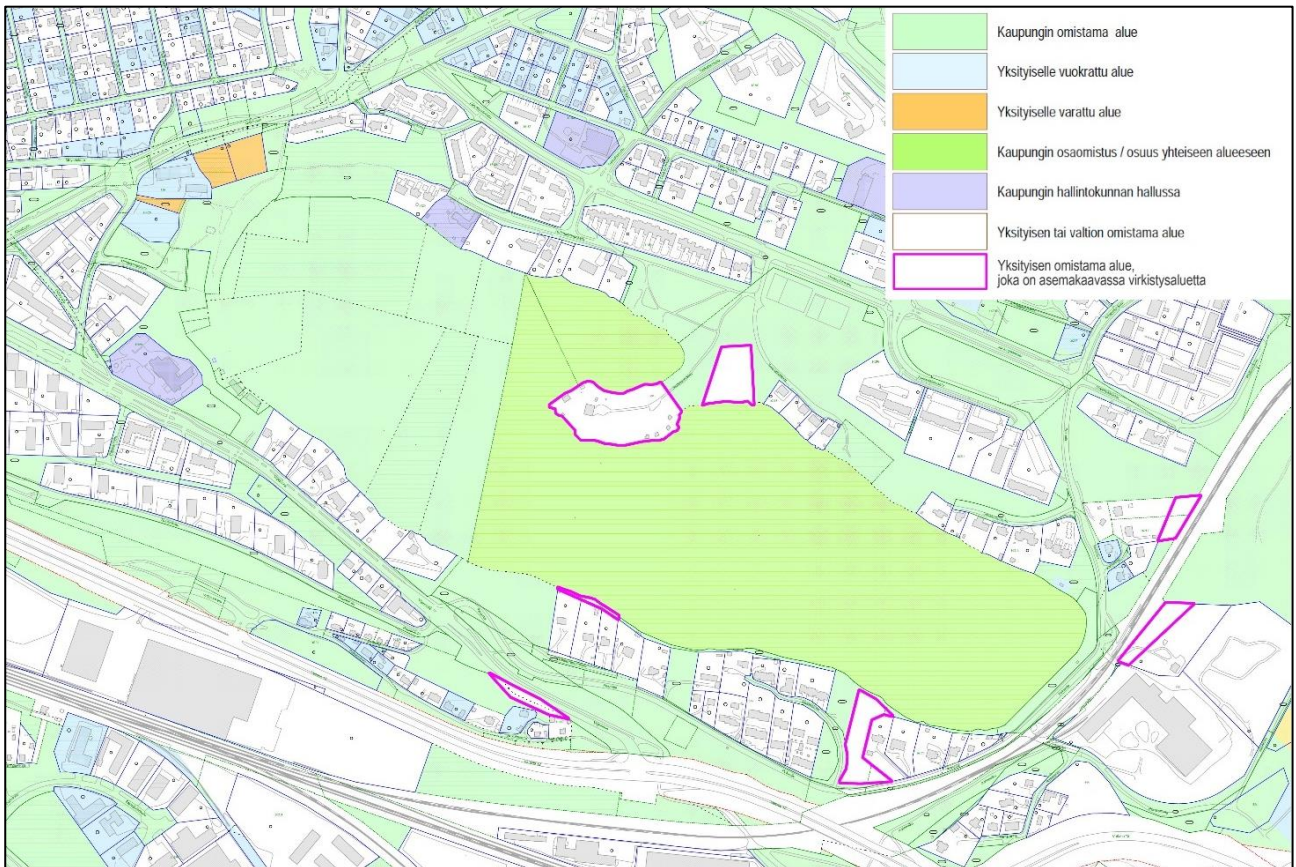
Kuva 4. Ote Lahden läntisten osien osayleiskaavasta.



Kuva 5. Ote ajantasa-asemakaavasta.

Asemakaava

Joutjärven ympäristö on kokonaan asemakaavoitettua. Järven itäpään vesialue on asemakaavoittamaton. Joutsaaren alueella sekä osalla vesialuetta on voimassa edelleen alueen ensimmäinen asemakaava vuodelta 1937. Joutjärven rannoilla on sekä virkistysalueita, että rantaan ulottuvia asuin kiinteistöjä. Osa virkistysalueiksi asemakaavoitetuista alueista on kuitenkin yksityisessä omistuksessa. Tällaisia alueita ovat Joutsaari sekä suoalue Joutsaaren vieressä. Myös Pekanmäen alueella on yksityisomistuksessa olevia virkistysalueita. Pekanmäen alueella Joutjärven rantaan on kaavoitettu kapea puistokaistale, joka on osin kaupungin omistuksessa ja osin yksityisomistuksessa. Käytännössä alueelle ei ole kuitenkaan kulkumahdollisuuksia jyrkkien maastonmuotojen ja kiinteistöjen piha-alueiden levittäytymisen johdosta.



Kuva 6. Alueen maanomistustilanne.

Muut suunnitelmat ja selvitykset

Möysän uimaranta

Möysän uimarannan ja puistojen puistosuunnitelman laati Studio Terra Oy syksyllä 2018 (hyväksytty TYLA 22.1.2019 § 15). Möysän uimaranta on Lahden suosituin ranta. Alueella on rantalentopallokenttä, leikki- paikka, melontakeskus sekä talvisin Lahden Avantouimarit ry:n ylläpitämä avanto. Koulun puoleisessa rin- teessä on talvisin pulkkamäki. Uimarannan uusi huoltorakennus otettiin käyttöön kesällä 2019. Rakennuk- sessa ovat uimarannan pukuhuone- ja wc-palvelut sekä uimavalvojen tilat ja kesäkahvila / -kioski.

Suunnitelmassa on parannettu ja selkeytetty alueen kulkuyhteyksiä. Uuden Mantanpuiston läpi kulkee käy- täväyhteys asuintonttien välitse Sammuttajankadulta uimarannalle. Pöysälänpuiston nykyinen luonnon- polku parannetaan 2,0 metrin levyiseksi kivituhkapintaiseksi poluksi. Möysän koululle johtavan polun eroo- siovauriot korjataan parantamalla hulevesien ohjausta.

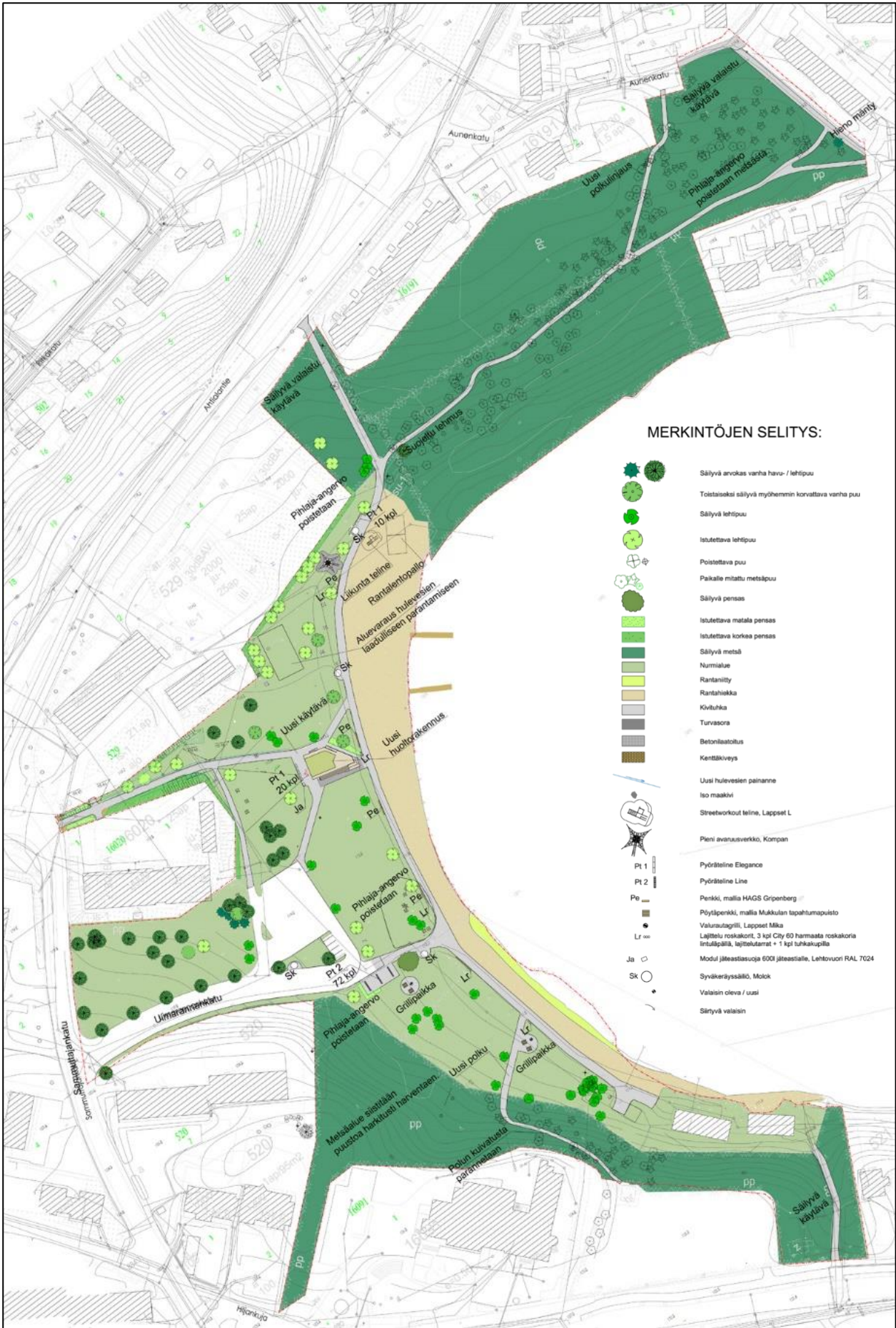
Uimarantatoimintoja on sijoitettu uudelleen ja alueelle on sijoitettu kaksi grillipaikkaa sekä piknikpöytiä. Alueen huonokuntoisia puita poistetaan. Rannan perinteinen hopeasalava rivistö säilytetään, mutta osa sa- lavista joudutaan uusimaan. Tulevan asuinrakentamisen ja uimarannan rajalle istutetaan suojaavaa puustoa ja pensaita. Ahtialantien suunnasta tuleville hulevesille rakennetaan maanalainen viivytysrakenne, josta ve- det johdetaan pitkällä putkella järveen ohi uimaranta-alueen.

Suopursunpuisto

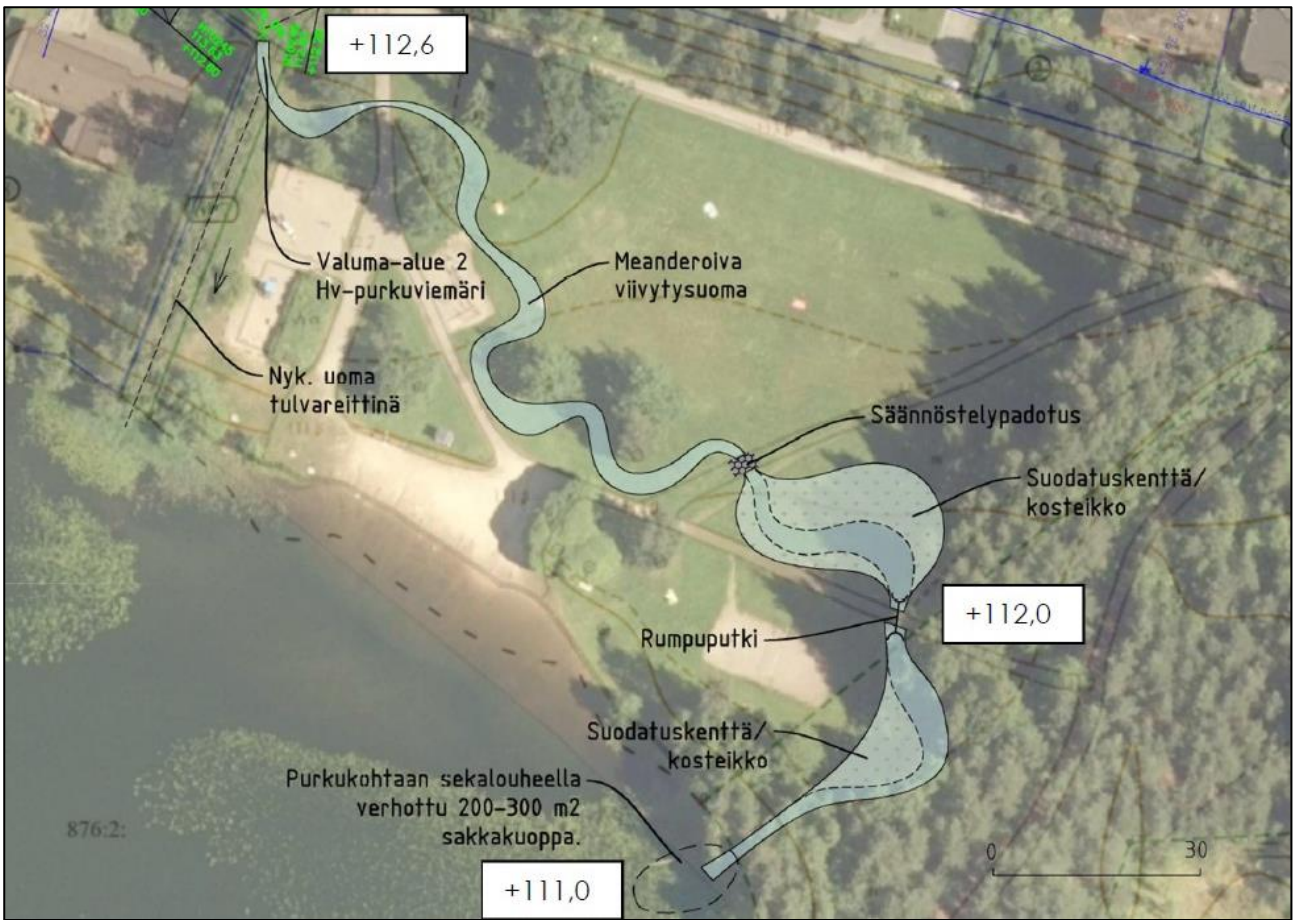
Ahtialantien katusuunnittelun yhteydessä on laadittu hulevesiselvitys (WSP 24.8.2018), jossa Suopursun- puistoon on esitetty hulevesien viivytykseen viivytysuoman ja avoimen suodatuskentän / kosteikon yhdis- telmää. Päätöksiä Suopursunpuiston hulevesien viivytysratkaisuista ei ole tehty. Suunnittelussa tulee huo- mioida alueen toiminnot.

Möysän vanha paloasema

Möysän vanhan paloaseman alueelle järjestettiin korttelisuunnittelukilpailu vuonna 2015. Kilpailun voitti YIT:n ehdotus ”wEDGEs”, jossa pääsuunnittelijana oli Arkkitehtipalvelu Oy Jyväskylä. Alueen asema- kaava on laadittu kilpailuehdotuksen pohjalta. Suunnitelmassa vanhojen rakennusten molemmille puolille sijoittuvat kiilamaiset rantaan päin kaventuvat ja madaltuvat asuinrakennukset. Korkeimmillaan rakennuk- set ovat viisikerroksisia. Rakennusten väliin on jätetty oleskelu- ja piha-alueita sekä puolijulkisia viheralu- eita.



Kuva 7. Möysän uimarannan ja puistojen puistosuunnitelma.



Kuva 8. Ideokuva Suopursunpuiston hulevesien viivytyksestä (WSP).



Kuva 9. Möysän vanhan paloaseman korttelisuunnittelukilpailun voittanut kilpailuehdotus WEDGES.

Maiseman historia

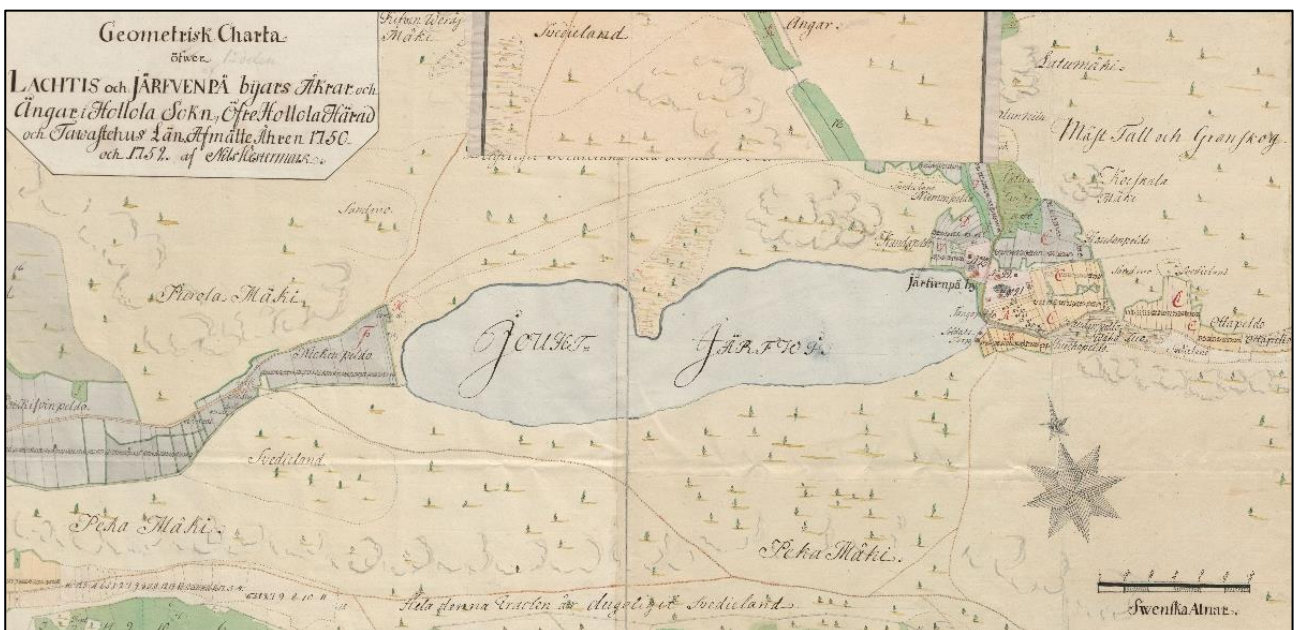
Möysän alueen kiinteän asutuksen arvellaan saaneen alkunsa 900-luvun alussa peltoviljelyn yleistyessä. Joutjärven itärannalla sijainneen Järvenpään kylän tienoilta on myös löydetty kivikautisia esineitä ja kylä onkin tiettävästi vanhempaa perua kuin varsinainen Lahden kylä, josta kaupungin kehitys lähti vauhtiin. Ensimmäinen kirjallinen lähde Järvenpään kylästä on vuodelta 1564, jolloin Järvenpäässä on ollut yksi tila. Vuonna 1568 tilaluku oli noussut neljään. Asutus alkoi levitä järven itäpäästä muualle Möysän alueelle vasta 1800-luvun puolella.

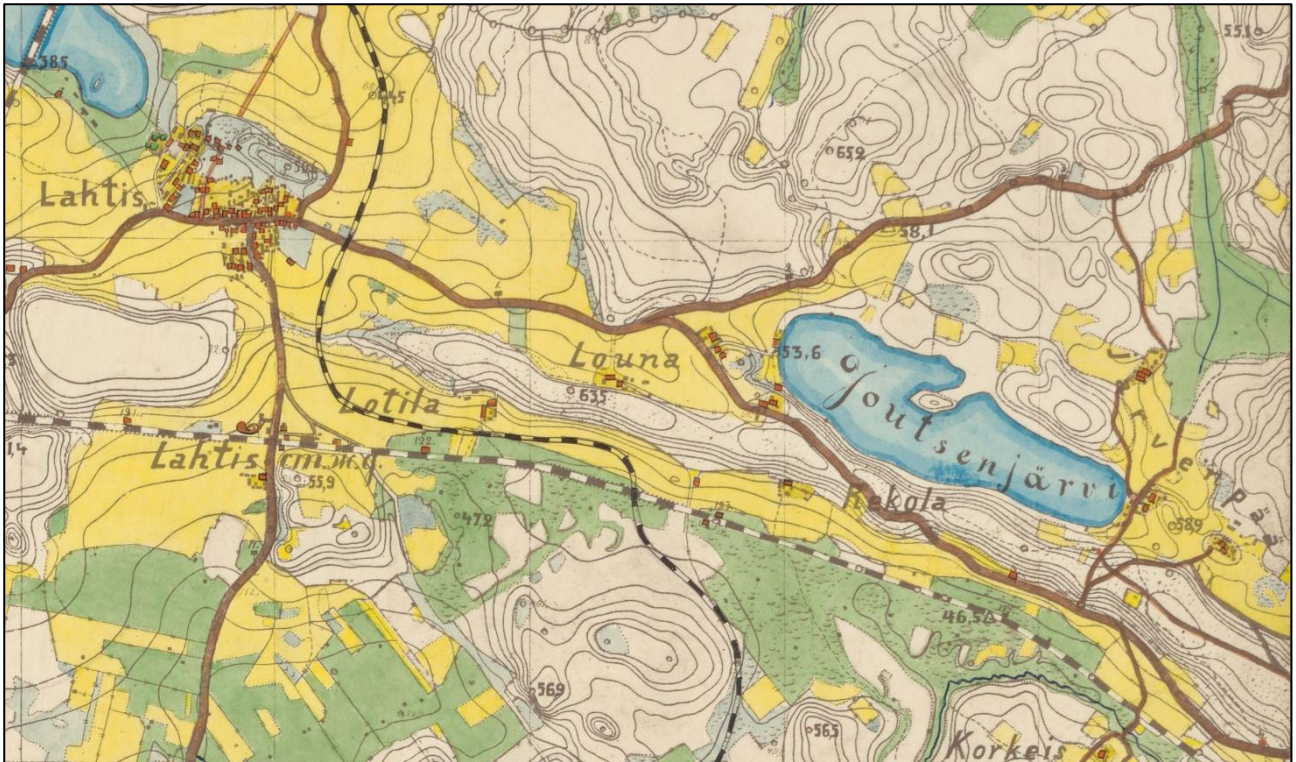
Nils Westermarkin kartassa vuodelta 1750 ja 1752 Joutjärven ympärillä näkyy itäpäässä Järvenpään kylä peltoineen. Joutjärven länsipäästä lähtee peltonauha kohti Lahden kylää Ylisen Viipurintien varressa. Joutjärven etelärannalla, Peknamäellä, on sijainnut ”hirsipuumäki”. Kartalla näkyvän Ylisen Viipurintien epäillään olleen viimeistään keskiajalta lähtien ”virallinen” reitti Lahden ja Viipurin välillä. Reittiä pitkin saavuttiin idästä Lahden markkinoille. Kauppiat ja muu väki majoittuivat markkinamatkoillaan Joutjärven rannalle pieniin, puoliksi maan sisään kaivettuihin ja osaksi puusta rakennettuihin hökkeleihin, joita kutsuttiin möysiksi, mistä kaupungin osan nimi juontaa juurensa.



Kuva 10. Yksityiskohta Nils Westermarkin kartasta 1750 ja 1752. Kansallisarkisto.

Kuva 11. Yksityiskohta Nils Westermarkin kartasta 1750 ja 1752. Kansallisarkisto.





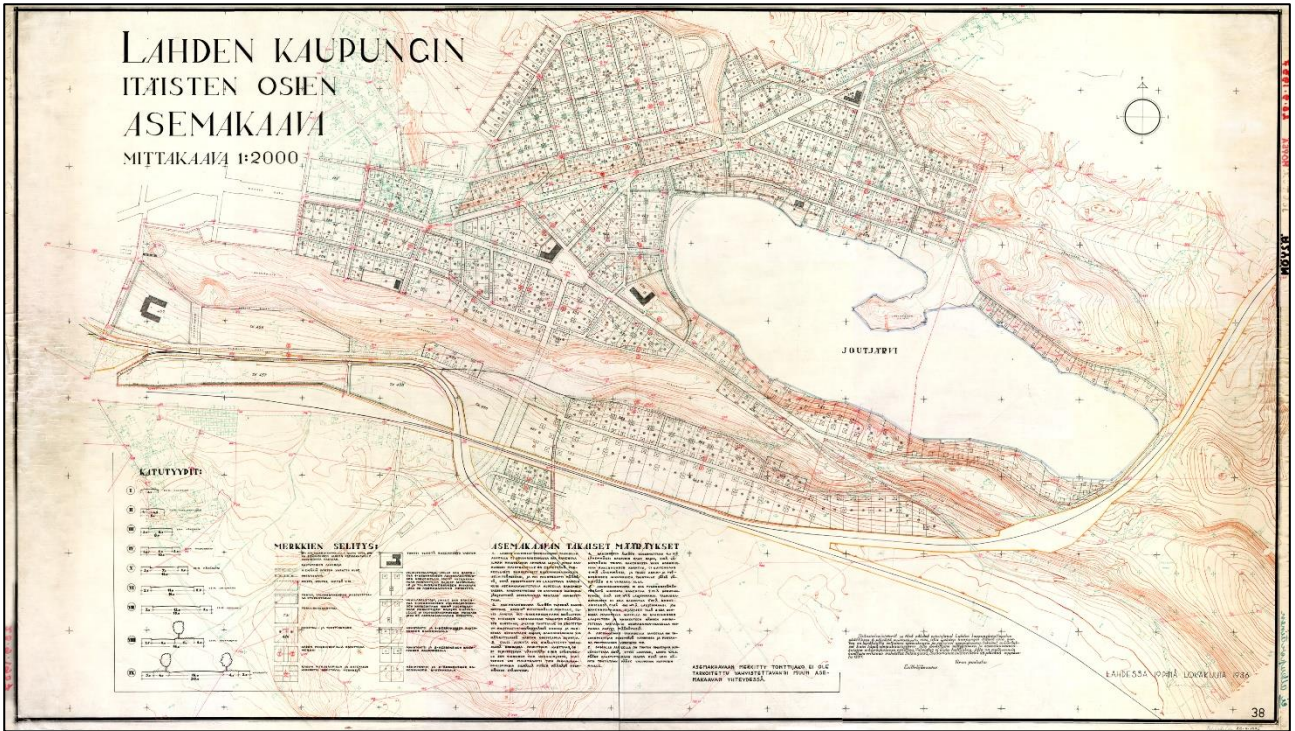
Kuva 12. Ote Venäläisestä topografikartasta vuodelta 1870.

1850-luvulla Joutjärven länsipuolelle rakennettiin Lounaan kartano. Vuosisadan lopulla asutus lisääntyi Heinolaan ja Viipuriin johtavien teiden varsilla. Ylinen Viipurintie on edelleen nähtävissä alueella. Nykyiset Möysänkatu ja Möysänpolku sekä Hiljankatu ja Hiljankuja kulkevat 1870-luvun kartan tielinjan mukaisesti.

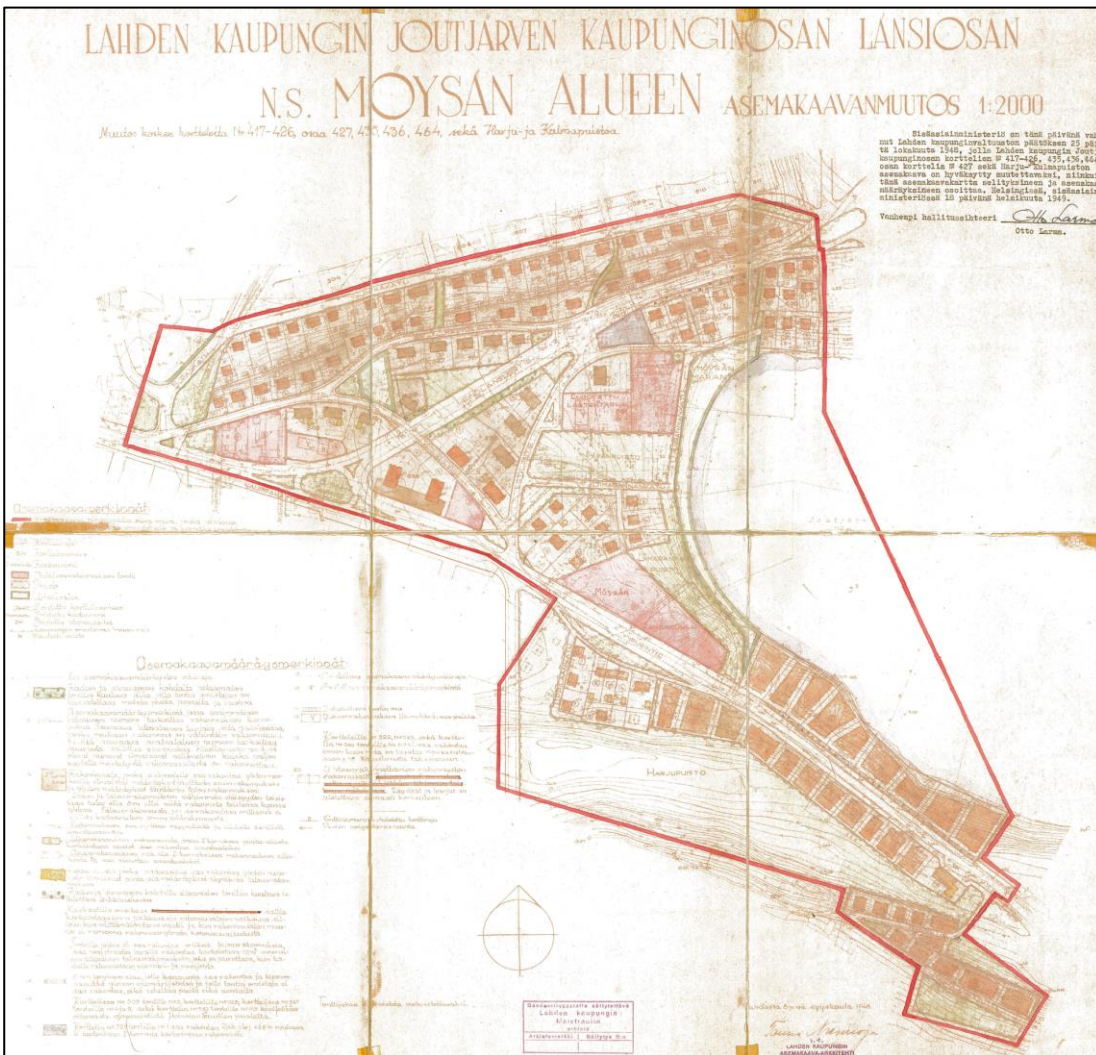
Esikaupunkimaisen tiheän asutuksen lisääntyessä perustettiin Joutjärven etelärannalle, mäen päälle Möysän kansakoulu vuonna 1906. Möysän alueen asutus oli pääasiassa itsestään syntynyttä köyhälistön asuin-alueetta. Suomen sisällissodan aikana Möysän läpi etenivät saksalaisten joukot kohti Lahden keskustaa. Pekanmäen ja Ruolan alueella on jäänteitä alueella käydyistä taisteluista.

Joutjärven alue liitettiin Hollolan pitäjästä Lahden kaupunkiin vuonna 1933 osana isompaa liitosaluetta. Liitosalueiden asemakaavoittaminen päätettiin tehdä kutsukilpailuna, johon kutsuttiin arkkitehdit Otto-livari Meurman, Carolus Lindberg, Birger Brunila ja Berndt Aminoff sekä Elias Kaalamo. Kilpailun voitti Carolus Lindberg, jonka suunnitelman pohjalta kaupunginarkkitehti Kaarlo Könönen laati Lahden itäisten osien ensimmäisen asemakaavan. Asemakaava vahvistettiin vuonna 1937. Asemakaavassa vanhat tielinjaukset (Heinolantie ja Viipurintie) on suoristettu ja reunustettu alkupäästä kaksikerroksisilla taloilla. Viipurintien ja Heinolantien varteen on muodostettu aukiot. Joutjärven rannoille on osoitettu viljelypalsta- ja huvilatontteja. Julkisina rakennuksina kaavassa näkyvät Joutjärven alueella Möysän kansakoulu ja Huhmarannan lastenkoti. Joutsaaressa alue sekä Salpausselän harjanne on jätetty puistoalueiksi.

Könösen asemakaavaa ei voitu sellaisenaan toteuttaa, sillä se oli laadittu ajanhenkeen välittämättä olevasta rakenteesta, tielinjauksista tai kiinteistörajoista. 1940-luvulla Joutjärven ympäristön asemakaavaa muutettiin olevia oloja enemmän vastaavaksi.



Kuva 13. Kaarlo Könösen alueelle laatima ensimmäinen asemakaava vuodelta 1937.

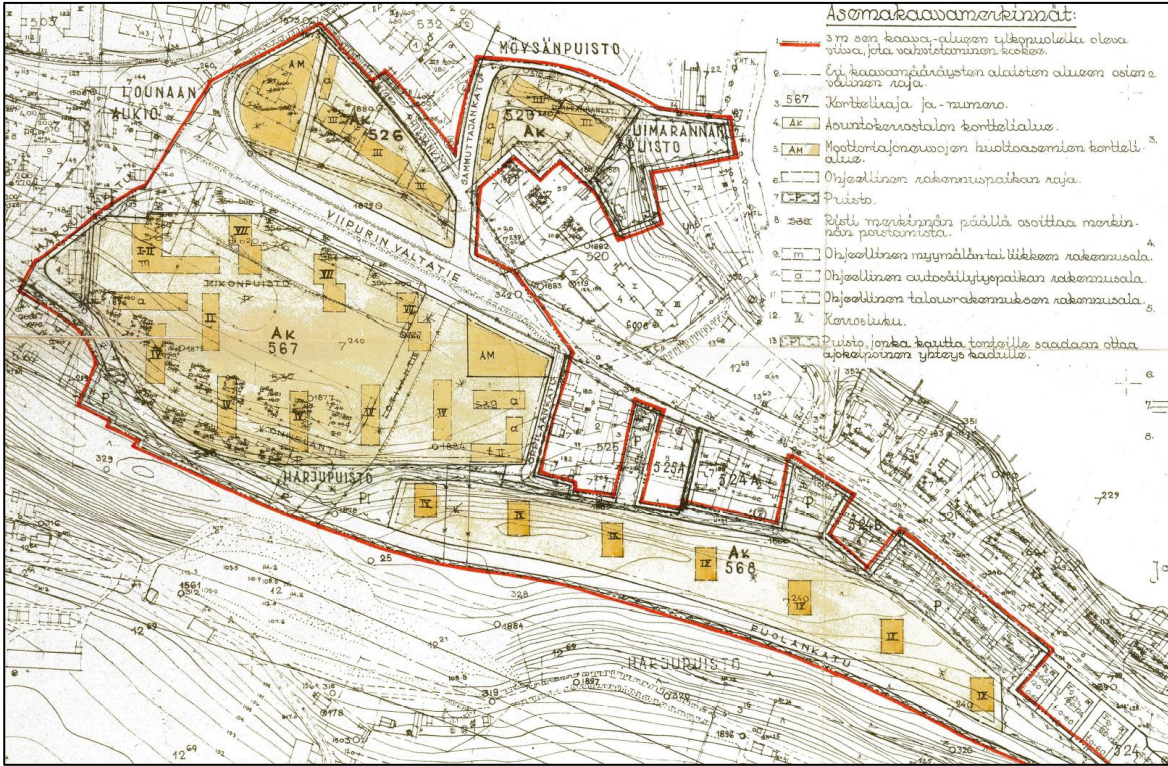


Kuva 14. Möysän alueen asemakaavanmuutos vuodelta 1949.

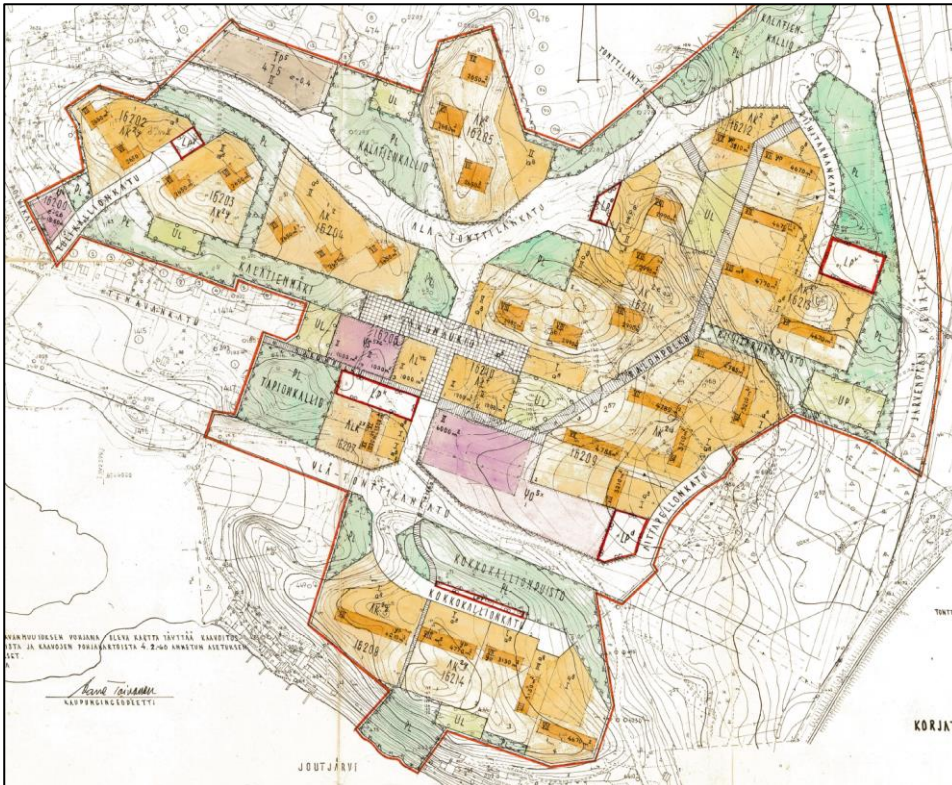


Kuvat 15 ja 16. Ilmakuvat vuosilta 1946 ja 1979.

1960-luvulla Lahdessa alkoi aluerakentamisen kausi. Joutjärven lounaispuolelle kaavoitettiin ja toteutettiin Olli Vahteran suunnittelema Ruolan alue, jonka tornitalojen ketju on muodostunut merkittäväksi lahtelaiseksi maamerkiksi. 1960-luvun lopulla kaavoitettiin myös Tonttilan ja Kokkokallion alueelle kerrostalolähiö, joka on toteutettu 1970- ja 1980-luvuilla. Joutjärven luoteiskulman, Möysänmäen, pientaloasutus hävisi ja muuttui rivitaloasutukseksi sekä virkistysalueeksi 1980-luvulla.



Kuva 17. Ruolan asemakaava vuodelta 1961.



Kuva 18. Tonttilan asemakaava vuodelta 1968.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet

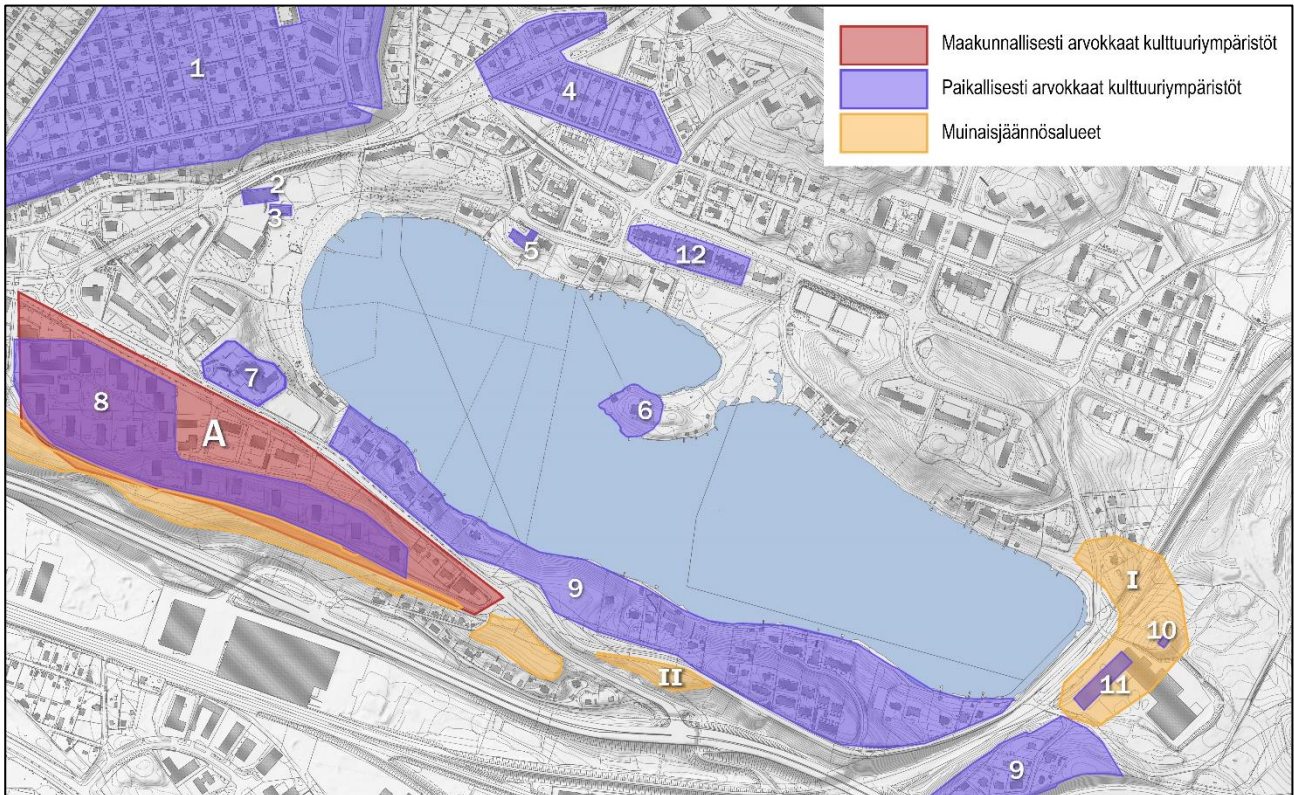
Maakunnallisesti arvokkaat kohteet

(A) Ruolan asuinalue

Ruolan asuinalue edustaa 1960-luvun alun tyyppillistä lähiötä. Rakennusryhmät pyrittiin sopeuttamaan maastoon ja liikenneväyliin huomioiden jalankulkijat. Salpausselän laelle sijoitettiin seitsemän tornitaloa, jotka muodostavat merkittävän maamerkin useisiin suuntiin. Kaavan suunnitteluvaiheessa käytiin keskustelua Salpausselän soveltuvuudesta rakentamiseen ja Ruolan talojen korkeudesta. Pistetalojen katsottiin korostavan harjun muotoa ja että niiden tulisi olla niin korkeita, että ne ”selvästi ja huomattavasti nousevat harjun puuston yläpuolelle”. Kaavan kerroskorkeudessa päädyttiin lopulta yhdeksään alkuperäisen kahdenkymmenen sijaan.



Kuva 19. Ruolan tornitalot maisemassa. Näkymä Suopursunpuistosta.



Kuva 20. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet.

A. Ruolan asuinalue, 1. Pyhättömänmäen itäosa, 2. Teollisuusrakennus, 3. Koulurakennus, 4. Tenavan pientaloalue, 5. Huhmarannan lastenkoti, 6. Huvilarakennus ympäristöineen, 7. Möysän koulu, 8. Ruolan asuinalue, 9. Asuinrakennukset ympäristöineen, 10. Asuinrakennus, 11. Teollisuusrakennus, 12. Rivitalorakennus, I. Järvenpää, II. Pekanmäki 1



Kuva 21. Huhmarannan lastenkoti. (kohde 5)
 Kuva 22. Möysän vanha paloasema. (kohde 2)

Paikallisesti arvokkaat kohteet

- (1) Pyhättömänmäen itäosa, Supankadun, Laitakadun ja Pitkäkadun välinen alue

Pyhättömänmäen itäosan asemakaava pohjautuu Könösen vuoden 1936 kaavaan. Alueella on kuitenkin myös vanhempaa vuosisadan alun rakennuskantaa. Alue on sopusuhtainen väljän mittakaavan ja kasvillisuuden ansiosta.

- (2) Teollisuusrakennus, Ahtialantie 9

- (3) Koulurakennus, Ahtialantie 9

Joutjärven ympärillä sijaitsi teollisuustoimintaa jo ennen alueen liittämistä Lahteen. Lahden paita- ja esilii-natehtaan tuotantorakennus Joutjärven länsipäässä aloitti toimintansa 1927. Vuonna 1959 rakennus muutettiin paloasemakäyttöön ja sen itäpäätyn pystytettiin kuivaustorni. Nykyisin rakennus on remontoitu asuinkäyttöön. Samassa pihapiirissä sijaitsee myös alun perin Lahden maamieskäsityökoulun käytössä ollut 1927 valmistunut rakennus.

- (4) Tenavan pientaloalue

Tenavan alueen pientalojen muodostama kokonaisuus on säilynyt tasapainoisena ja miellyttävänä. Rakennuksissa on viitteitä klassismista.

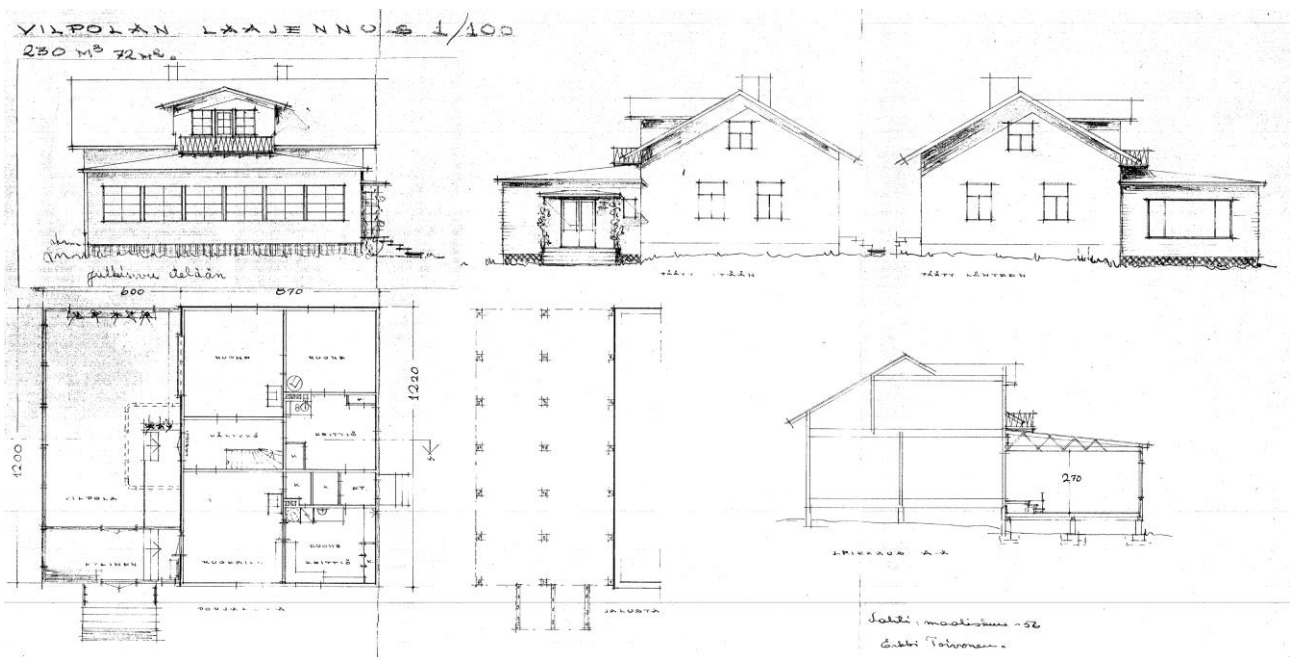
- (5) Huhmarannan lastenkoti, Huhmarannankatu 3

Huhmarannan lastenkoti on 1919 valmistunut jugend-tyylinen huvila. Rakennus on kaksi-kolmikerroksinen. Lastenkodin toiminta rakennuksessa alkoi vuonna 1927. Vuonna 1958 huvilan ja toisen asuinrakennuksen väliin valmistui Valter Karisalon suunnittelema kaksikerroksinen rapattu lisärakennus. Rakennukset on peruskorjattu 1989. Lastenkodin toiminta on loppunut vuonna 2017. Alueella on vireillä asemakaavan muutos, jonka tavoitteena on yleisten rakennusten tontin muuttaminen asumiseen.



(6) Huvilarakennus ympäristöineen, Joutsaarenkuja 22

Joutsaaren huvila on valmistunut 1900-luvun alkupuolella. Lahden liikeapulaisyhdistys osti rakennuksen 1931 kesänviettopaikaksi jäsenistölleen. Rakennuksessa on piirteitä jugendista, mutta rakennuksen volyyymi viittaa varhaisempaan rakennustyyppiin. Rakennuksen itäsvivulle on rakennettu 1956 Erkki Toivosen suunnittelema vilpola, joka on heikentänyt talon mittasuhteita. Pihapiiriin kuuluu rantasauna. Alueella on vireillä asemakaavan muutos, jonka tavoitteena on virkistysalueen kehittäminen mahdollistamalla asumista osalla aluetta.



Kuvat 23 ja 24. Joutsaaren huvila. Laajennus on peräisin vuodelta 1956. (kohde 6)



Kuva 25. Möysän koulun vanha osa. (kohde 7)

(7) Möysän koulu, Hiljankuja 6

Möysän kansakoulu vuonna 1906. Koulun vanha osa oli puinen ja noudatti senaatin koulukomitean laatiman kaksiopettajaisen koulun mallia. Vuonna 1928 valmistui todennäköisesti rakennusmestari August Niemisen suunnittelema lisärakennus koulun länsipuolelle ja 1935 lopulla kaupunginarkkitehti Kaarlo Könösen suunnittelema klassistinen lisärakennus koulun itäpuolelle. Koulun itäsiipeä korotettiin vuonna 1953 arkkitehti Irma Kolsin suunnitelmien mukaan. Koulun vanhimmat osat, puukoulu ja 1928 valmistunut lisärakennus purettiin peruskorjauksen ja laajennuksen yhteydessä 2009-2011. Peruskorjauksen ja laajennuksen suunnitteli arkkitehtitoimisto H&M Arkkitehdit.

(8) Ruolan asuinalue

Ks. teksti edellä.

(9) Asuinrakennukset ympäristöineen,

Viipurintie 16-30, Talaanrannankatu, Pekantie Puustellintielle asti, Rintalantie

Joutjärven etelä- ja itärannan huvilamainen pientaloasutus sijoittuu jyrkkään Salpausselän pohjoisrinteeseen muodostaen hienon vehreän kokonaisuuden rantamaisemaan. Vanhimmat rakennukset ovat 1920-30 -luvulta. Alueella on myös useita arkkitehti Unto Ojosen 1950-60 -luvuilla suunnittelema rakennuksia.

(10) Asuinrakennus, Pekantie 33

Matkainmäen talo rakennettiin vuonna 1932 Matkaimen tilalle, joka oli yksi Järvenpään kylän kantatiloista. Rakennukseen liittyy vanha puutarha. Rakennus pihapiireineen on vaalittava.



Kuva 26. Merivaaran teollisuusrakennus. (kohde 11)

Kuva 27. Järvenpäänkadun rivitalo. (kohde 12)

Kuva 28. Pekanmäen muinaismuistoalue. (kohde II)

(11) Teollisuusrakennus, Puustellintie 2

Joutjärven itärannalla sijaitsee maisemassa merkittävä teollisuusrakennus, joka valmistui vuonna 1939. Rakennuksessa toimi pitkään Joutjärvi Oy. Nykyisin toimijana on Merivaara Oy, joka valmistaa sairaalalakusteita. Rakennusta on laajennettu vuosina 1945 ja 1975.



(12) Rivitalorakennus, Järvenpäänkatu 9

Vuonna 1972 valmistunut kolmen rivitalon ryhmä sijoittuu tyylikkäästi maisemaan. Rakennukset on toteutettu laadukkaasti ja niiltä aukeaa näkymä Joutjärven rantaan.



Muinaismuistoalueet

- (I) Järvenpään kylän alue. Kiinteä asutus on mahdollisesti alkanut jo viikinkiajalla. Ensimmäiset kirjalliset lähteet ovat vuodelta 1564. Kohde on rajattu Kuninkaan kartaston perusteella.
- (II) Pekanmäeltä on inventoinneissa löydetty poteroja tai kaivantoja, joiden voidaan kirjallisten lähteiden perusteella olettaa liittyvän Lahden vuoden 1918 taisteluihin.

Maisema-analyysi

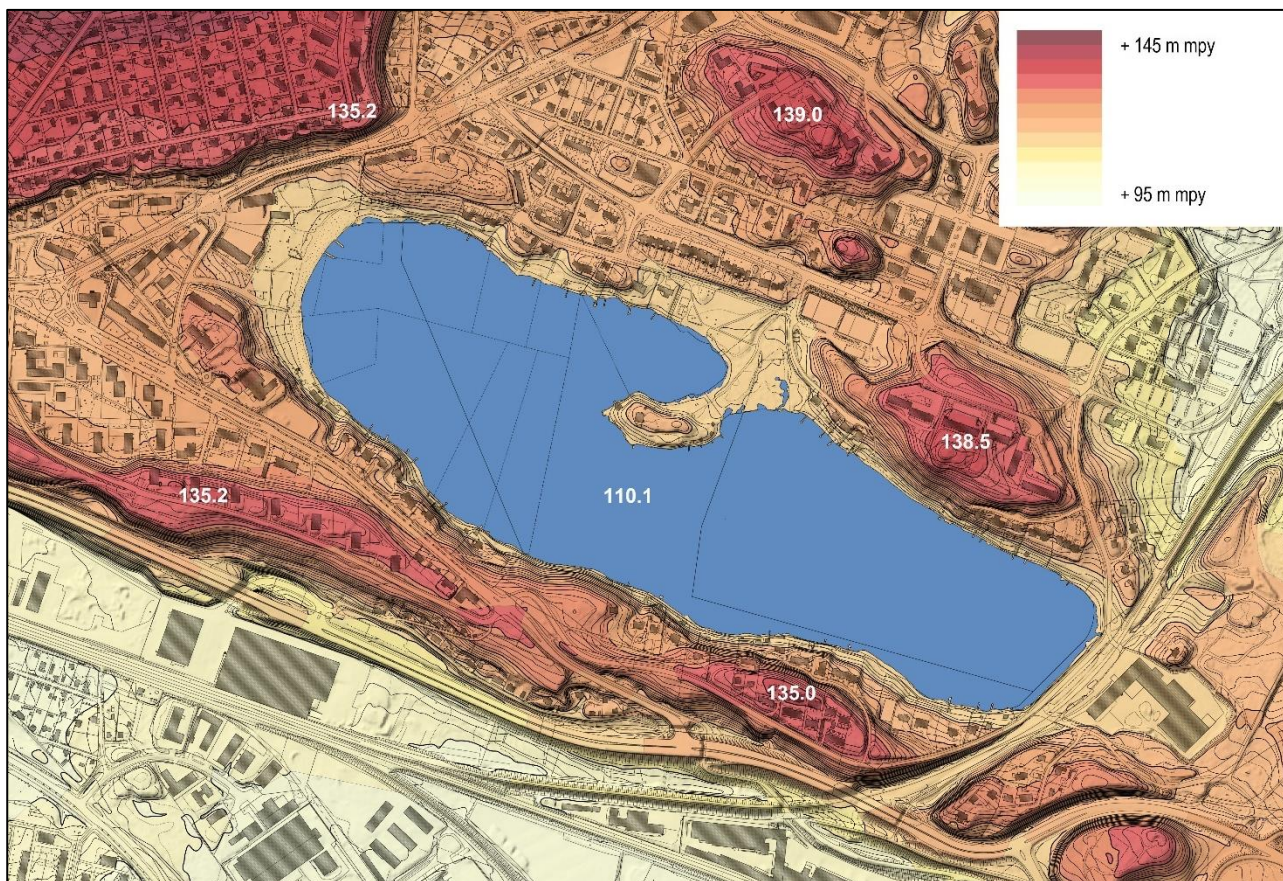
Maisemaelementit

Topografia, maa- ja kallioperä

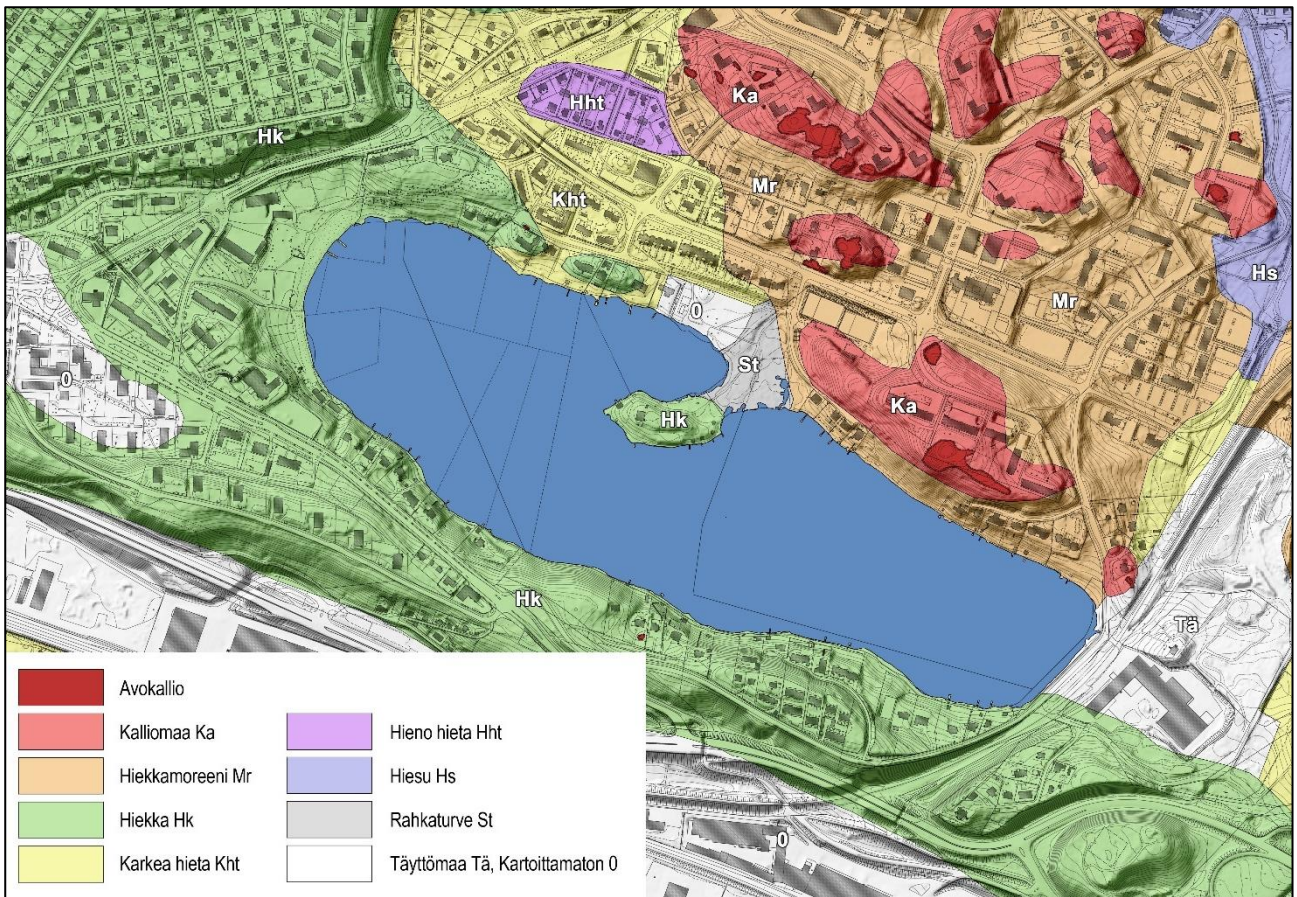
Joutjärvi sijaitsee 110,1 m korkeudella merenpinnasta, I Salpausselän pohjoispuolella. Järveä ympäröi neljä selännettä. Eteläpuolella sijaitseva Salpausselkä nousee jyrkästi järven rannasta 135 metriin. Samoin pohjoispuolella sijaitseva Kokkokallio nousee jyrkästi 138 metriin heti järven rannasta. Järven luoteen puolella sijaitseva Pyhättömän mäen selänne on myös jyrkkärinteinen, mutta sen rinteet nousevat vasta Ahtialantien pohjoispuolelta. Lisäksi Tulikallion selänne rajaa Joutjärven laaksoa hieman etäämmällä.

Joutjärvi on kuroutunut itsenäiseksi järveksi jääkauden aikaisessa Yoldiavaiheessa, yli 10 000 vuotta sitten. Salpausselän ja Pyhättömänmäen puoleiset rannat ovat maaperältään glasifluviaalista soraa ja hiekkaa. Kokkokallion ja Tulikallion alueet ovat kallioisia alueita, joiden väliin sijoittuu moreenimaata. Joutsaareen johtavan kannaksen maaperä on rakkaturvetta. Suopursunpuiston alue on täytetty 1970-luvulla. Ilmakuvien perusteella suoalue ulottui aiemmin myös nykyisen puiston alueelle.

Joutjärven ympäristön kallioperä muodostuu kiillegneissistä sekä Salpausselän alla graniitista.



Kuva 29. Alueen korkeussuhteet.



Kuva 30. Alueen maaperä.

Vesitalous

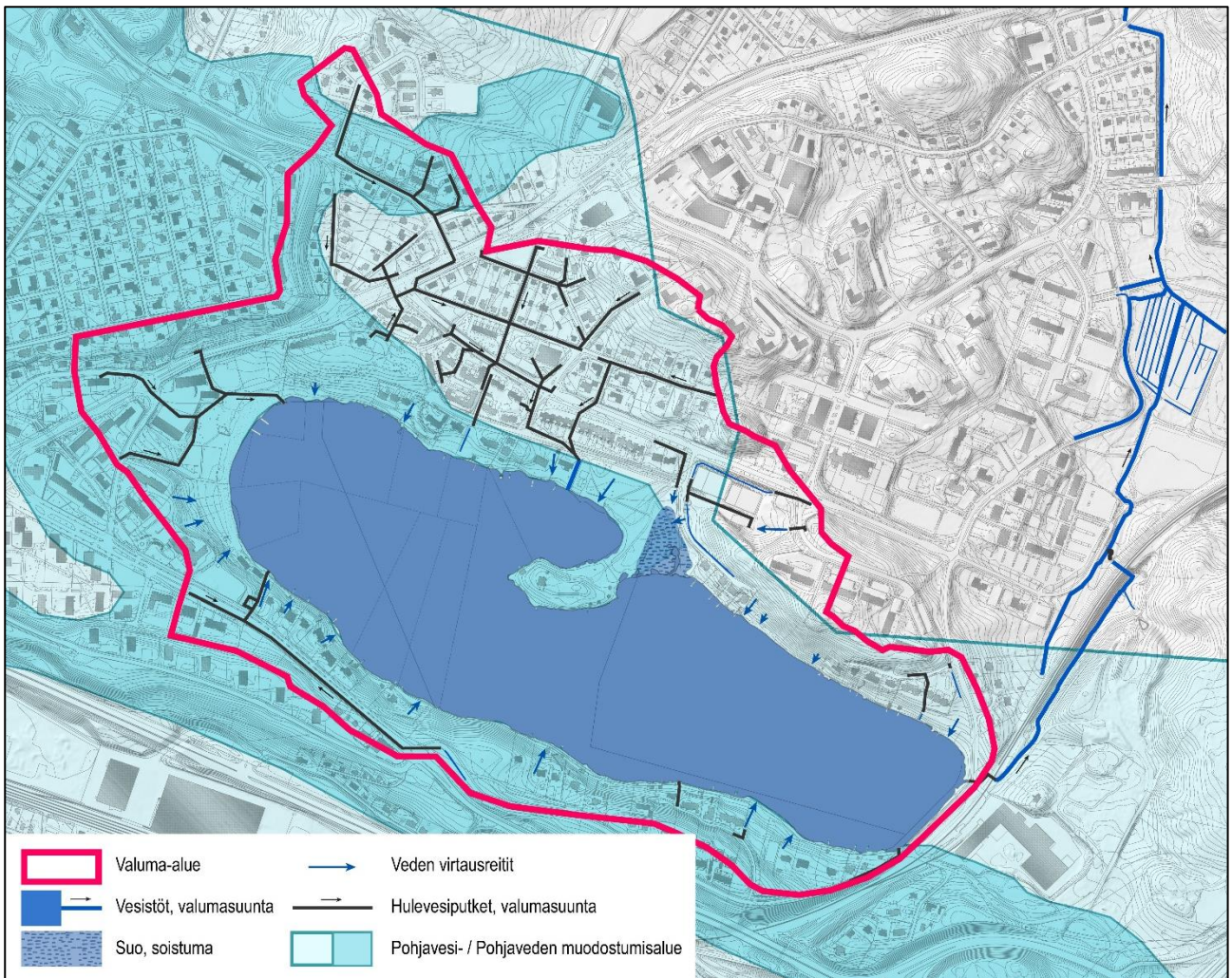
Joutjärvi on latvajärvi, jonka vesi vaihtuu pääasiassa pohjaveden kautta, mikä tekee järvestä herkän muutoksille. Vedenpinta on lasermittauksen mukaan noin +111.0 metriä mpy ja kantakartassa +110.1 m mpy. Vedenpinnan korkeus vaihtelee noin puoli metriä. Järven keskisyvyys on 3,4 metriä ja pinta-ala 40 ha. Joutjärvi laskee järven itäpäästä Joutjokea pitkin Vesijärveen.

Joutjärven valuma-alueen pinta-ala on melko pieni, noin 110 ha. Keskeisimmät hulevesien purkupaikat sijaitsevat Möysän uimarannalla Sekä Suopursunpuistossa. Viipurintien suunnasta laskevia hulevesiä viivytetään maanalaisessa viivytysjärjestelmässä Viipurintien varressa ennen purkua Joutjärveen. Möysän uimarannalle on suunniteltu puistosuunnittelun yhteydessä myös maanalaisesta viivytysjärjestelmää.

Joutjärven alue on pohjavesialuetta. Suurin osa rannoista on myös pohjaveden muodostumisaluetta.

Ilmasto

Joutjärven eteläranta sijoittuu pienilmastollisesti kylmään Salpausselän pohjoisrinteeseen. Järven pohjoisranta on pienilmastollisesti suotuista aluetta.



Kuva 31. Joutjärven valuma-alueen vesitalous.

Kasvillisuus ja eläimistö

Joutjärven ympäristön kasvillisuudesta ei ole ollut saatavilla selvityksiä. Järven vesikasvillisuudesta on tehty joitakin kartoituksia. Kesällä 2005 järven ruskoärviä-kasvustoja on niitetty, esiintymien ollessa erittäin runsaita. Vuonna 1980 tehdyssä selvityksessä järven kasvillisuus ja kalasto viittasivat rehevöitymiseen. Myöhemmin tehdyissä koekalastuksissa ja kasvillisuuskartoituksissa lajiston on todettu muuttuneen suotuisempaan suuntaan. Järven ekologinen tila on tyydyttävä.

Joutjärven ympäristön metsät ovat sekametsiä. Joutsaaaren johtavan kannaksen kohdalla on soistunutta aluetta. Möysän uimarannan läheisyydessä sijaitsee kaksi lumo-kohdetta, jotka ovat metsälehmäksiä. Järven itäpäässä on perinnebiotooppialue, Joutjärven niitty. Alue muodostuu kalliokedosta, tuoreesta niitystä sekä hakamaisesta ympäristöstä. Niityn kasvilajistoon kuuluvat mm. keltanokitkerö, nurmilaukka, kesämaitiainen ja kelta-apila. Lähimmät liito-orava-alueet sijaitsevat Latomäessä.

Rakennettu ympäristö

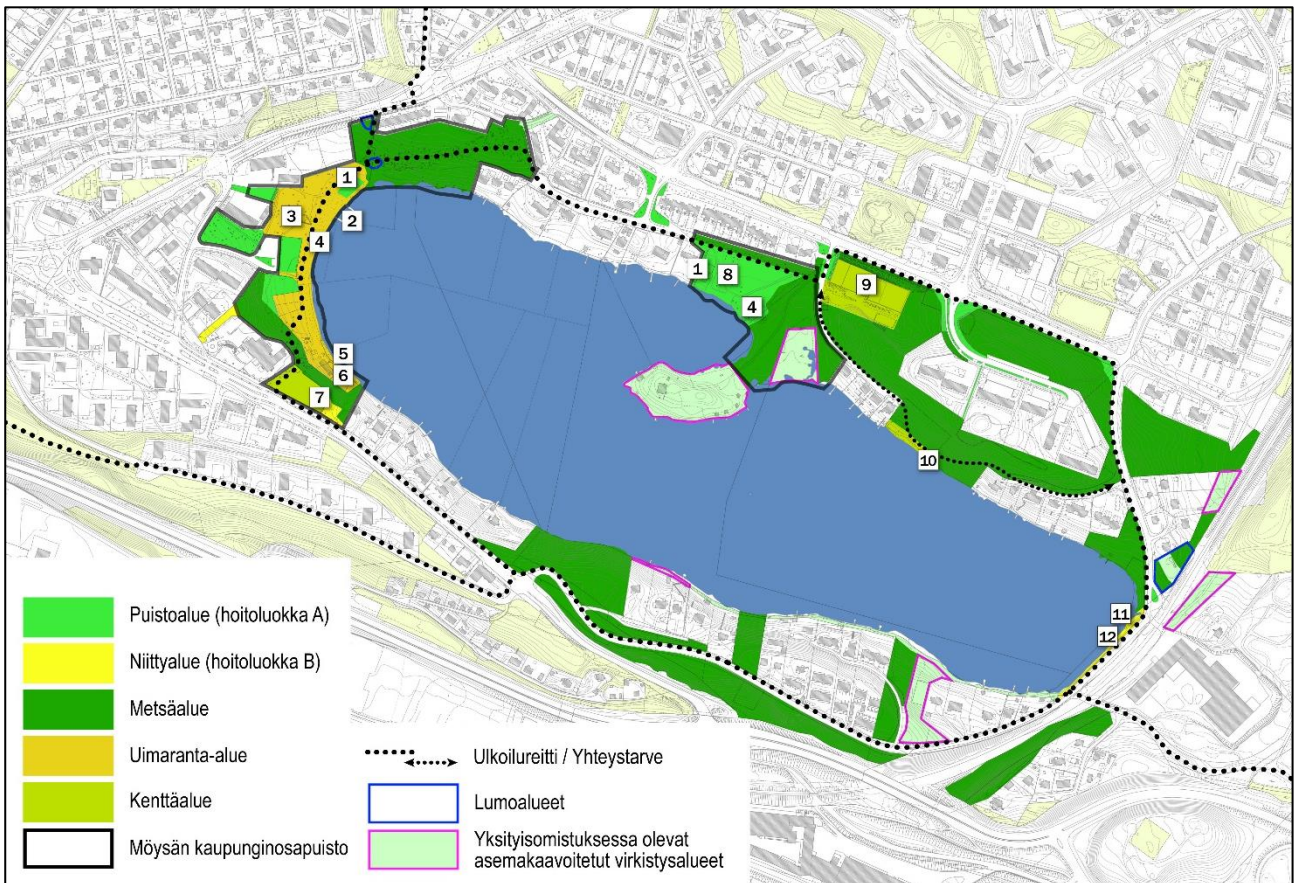
Joutjärven rannat ovat suurelta osin rakennettuja. Rantaan asti ulottuvien tonttien rakentaminen on väljää ja pientalovaltaista. Kerrostalot sijaitsevat kauempana rannasta. Osa virkistysalueista on yksityisomistuksessa.

Viheralueerakenne

Joutjärveä ympäröivät viheralueet ovat enimmäkseen metsäisiä alueita. Möysän uimaranta ja Suopursunpuisto ovat selkeästi puistomaisia alueita. Myös Suopursunpuistossa on uimaranta. Virkistysalueiden palvelut ovat keskittyneet uimarantojen yhteyteen. Lisäksi järven itäosassa on koirien uimapaikka sekä onkilaituri.

Järven ympäri pääsee kulkemaan kävelen ja se onkin suosittu ulkoilureitti. Kokkokallion kohdalla virallinen kävely-yhteys kulkee Pekantietä ja Järvenpäänkatua pitkin. Kokkokallionpuistossa kulkee metsäpolkuja ja sieltä olisi mahdollista linjata kapeampi ulkoilupolku yhdistämään Uimakallionkatu Suopursunkatuun. Ulkoilupolku lisäisi virkistysalueen käyttöä ja houkuttelevuutta. Järven etelärannalla kävely-yhteyden toteuttaminen tonttien ja järven väliin vaikuttaa haasteelliselta vaikkakin asemakaavassa rantaan on jätetty kapea puistokaistale.

Joutjärven ympäristössä on niittymäisiä alueita koulun kentän vierellä, järven itärannalla sekä Pekantien ja rautatien väliin jäävällä Aittapellonpuiston lumo-alueella, joka on perinnebiotooppi kohde.



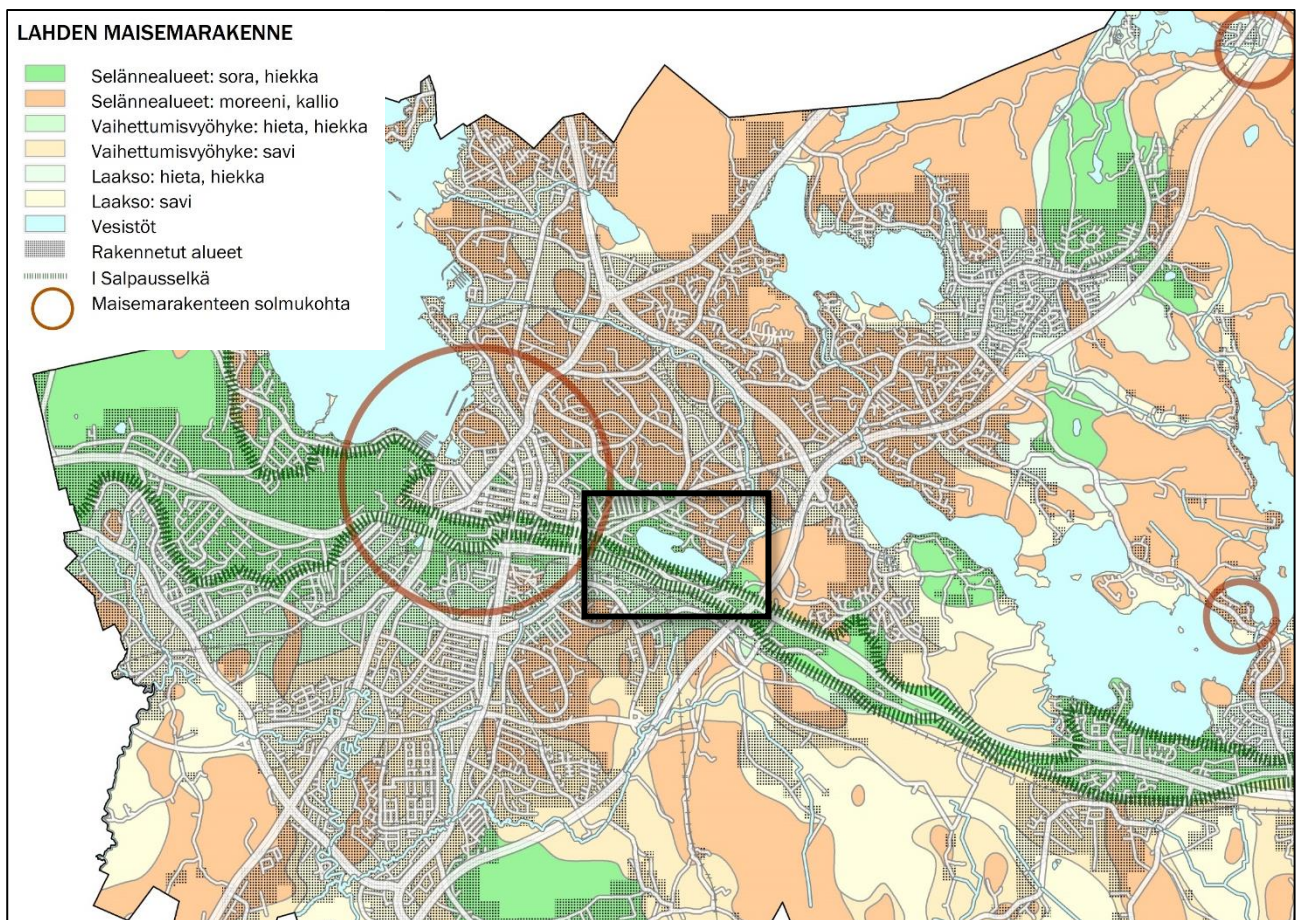
Kuva 32. Alueen virkistysalueverkosto ja virkistyspalvelut.

1. leikkipaikka, 2. uimalaiturit, 3. pukukopit, kioski, 4. rantalentopallokenttä, 5. avanto, 6. melontakeskus, 7. lähiliikunta-alue, 8. ulkokuntoilu, 9. tenniskentät, 10. soutuvenepaikat, 11. koirien uimapaikka, 12. onkilaituri.

Maisemarakenne

Salpausselkä jakaa Lahden maiseman järvettömään peltovaltaiseen avaraan eteläosaan ja järvirikkaaseen pienipiirteisempään pohjoisosaan. Joutjärven alue sijoittuu Lahden suurmaisemassa Salpausselän pohjoisreunalle, näiden kahden hyvinkin erilaisen maisematyyppin rajalle.

Joutjärvi sijaitsee laaksomaisessa painanteessa Salpausselän reunamuodostuman ja kalliomäkien välissä. Maisemassa voimakkaita elementtejä ovat ympäröivien selänteiden jyrkät rinteet kontrastina tasaiselle järven pinnalle. Joutsari näkyy maisemassa, eri puolilta järveä katsottaessa. Ihmisen rakentamia maamerkkejä ovat Ruolan tornit ja Möysän koulu, jotka nousevat puita korkeammalle. Lähimaisemassa merkittäviä ovat myöskin Ahtialantien entisen paloaseman rakennukset, sekä järven itäpäässä sijaitseva teollisuusrakennus.



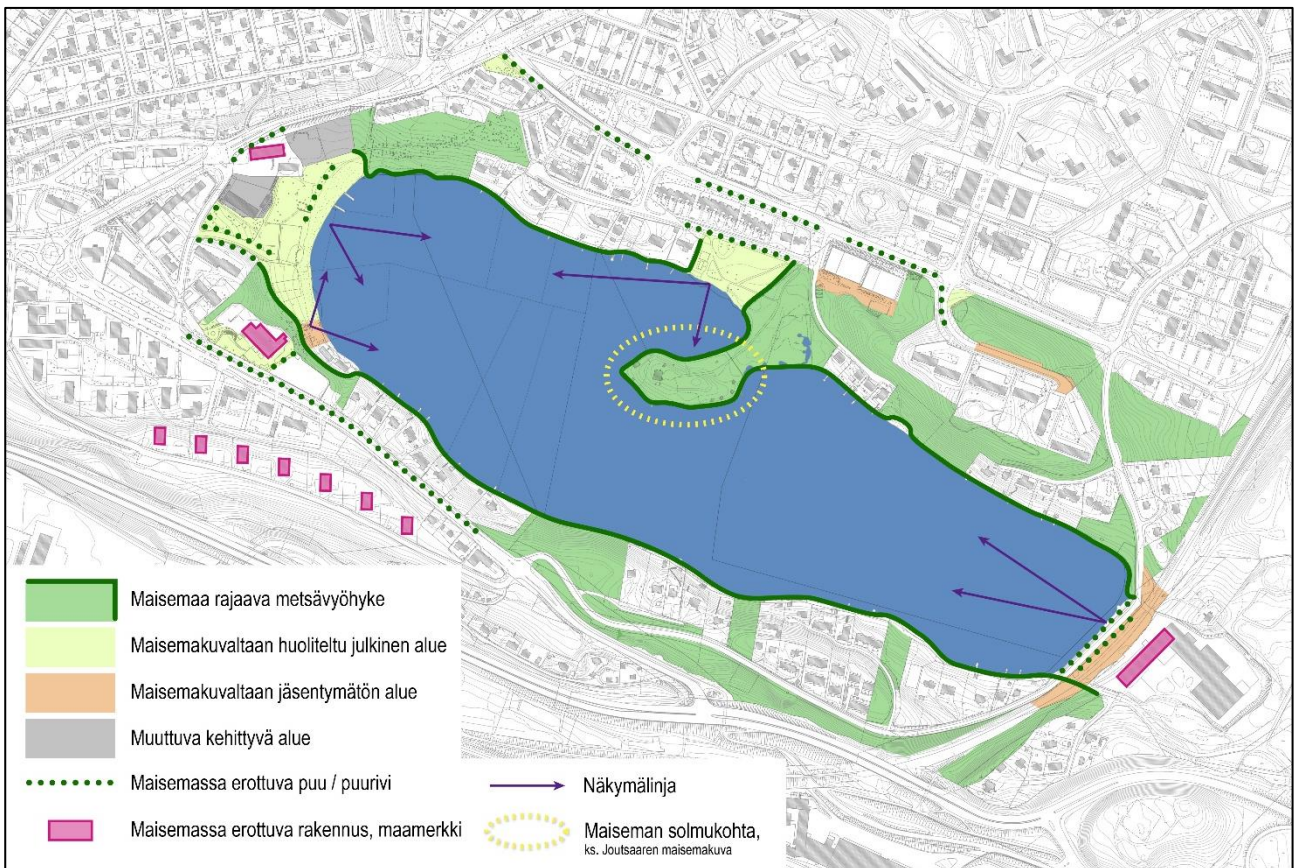
Kuva 33. Joutjärven sijainti Lahden maisemarakenteessa.

Maiseman ominaispiirteet

Joutjärven rannat ovat suurimmaksi osaksi rakennettuja tai niin jyrkkiä, etteivät ne ole aktiivisessa virkistyskäytössä. Möysän uimarannan pääty, Suopursunpuisto ja Pekantien ranta ovat alueet, jotka ovat helpoiten yleisesti saavutettavissa. Näiltä alueilta avautuu järvelle myös tärkeimmät näkymät. Joutsaaren niemi näkyy selkeästi joka puolelta järveä ja on tärkeä maisemallinen kohokohta järvimaisemassa. Näkymien kannalta tärkeitä ovat myös järveä ympäröivät maamerkkirakennukset. Joutjärven rannat ovat melko rakennettuja mutta silti puustoisia. Järven etelärannassa on vanhaa huvilamaista pientaloasutusta ja pohjoisrannalla omakotiasumista.

Möysän uimarannan alue on vastikään kunnostettu ja sen viereen on rakentumassa uusia asuintaloja. Uimarannalla sijaitseva hopeapajurivi on alueella merkittävä perinteinen elementti. Uudessa huoltorakennuksessa ovat tilat pukusuojille, hengenpelastajille ja kahvila-kioskille. Uimarannan vieressä sijaitsee melontakeskus ja avantouimapaikka. Melontakeskuksen ja uimarannan välialue on ilmeeltään jäsentymätön.

Suopursunpuisto on viihtyisä puistomaisempi uimaranta-alue. Alueella sijaitsee myös maisemallisesti merkittäviä yksittäispuita. Pekantien kohta järven itäpäässä on osin jäsentymätön. Rannassa sijaitseva puurivi on maisemallisesti merkittävä ja katu on tärkeä osa järven ympäri kiertävää ulkoilureittiä. Kadun vieressä kulkee aitaamaton rautatie.



Kuva 34. Joutjärven maisemakuvalliset elementit.

Seuraava sivu, kuvat 35, 36 ja 37. Möysän uimaranta on vastikään kunnostettu ja alueelle on rakennettu uusi pukusuojarakennus. Joutjärven melontakeskus on rakennettu 1970-luvulla. Kulkurakennukselle on osin jäsentymätön. Suopursunpuistossa sijaitsee järven toinen uimaranta. Alueella on nurmea, yksittäispuita ja leikkipaikka.





Kuvat 38 ja 39. Joutjärven itäpäähän on rakennettu onkilaituri. Järven rannassa sijaitseva puurivi on maisemassa merkittävä. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan teollisuusrakennuksen editse kulkee rautatielinja.



Kuvat 40 ja 41. Joutjärven eteläranta rajautuu Salpausselän jyrkkään rinteeseen. Rannassa sijaitsee vanhaa huvilamaista pientaloasutusta. Etelärannan virkistysalueet ovat metsäisiä ja vähemmällä käytöllä maastonmuodoista johtuen. Yläkuvassa näkymä Joutsaaresta etelään.



Kuvat 42 ja 43. Joutsaareen johtava kapea ajoväylä kulkee mäntyisellä kannaksella. Yhteyden itäpuolella on soistunut poukama. Alueella risteilee useita polkuja.

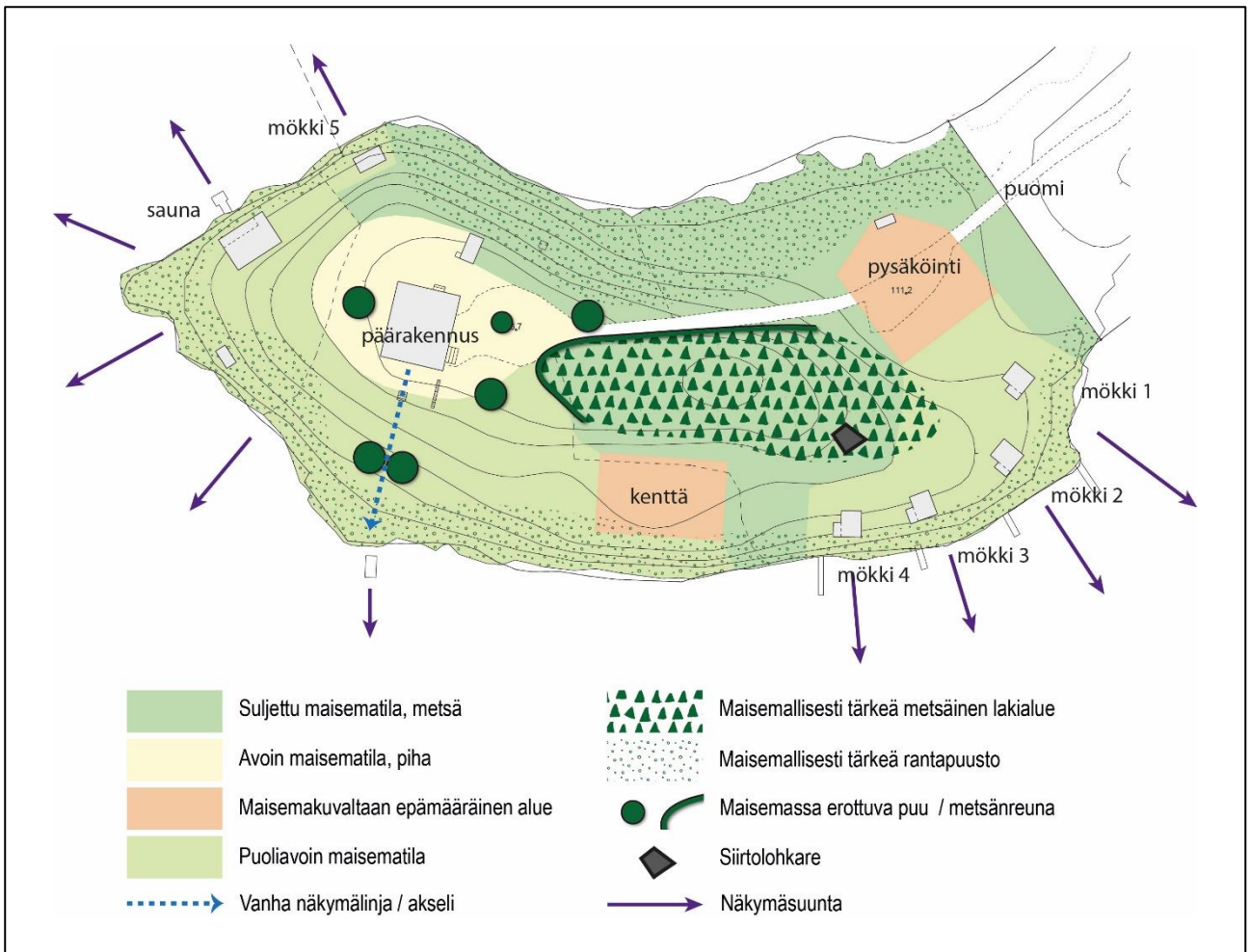


Kuva 44. Viistokuva Joutsaaresta.

Joutsaari

Joutsaari on yksityisen Joutsaarisäätiön omistuksessa. Alueella on viisi vuokrattavaa kesämökkiä, saunarakennus, wc-rakennus, varasto ja varsinainen päärakennus. Joutsaaren päärakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas 1900-luvun alkupuolella valmistunut rakennus. Rakennuksen historiasta on kerrottu lyhyesti sivulla 17. Päärakennusta vuokrataan yksityistilaisuuksiin ja saunassa on kesäaikaan viikottain saunavuorot. Alueella ei ole kunnallistekniikkaa.

Joutsaareen on haettu asemakaavan muutosta. Nykyisessä asemakaavassa koko alue on puistoaluetta (P). Asemakaavatyössä on tavoitteena tutkia mahdollisuudet osoittaa pientaloasumista nykyisten vuokramökkien 1-4 paikalle. Asuinrakentamisesta saatavilla tuloilla olisi mahdollista kustantaa kunnallistekniikan rakentaminen alueelle sekä kehittää alueen toimintaa ja kunnostaa kulttuurihistoriallisesti arvokasta päärakennusta.



Kuva 45. Joutsaaren maisemalliset osa-alueet.

Maisemakuva

Joutsaari sijaitsee maisemallisesti näkyvällä paikalla ja on kaukomaisemassa luonteeltaan puustoinen. Päärakennus erottuu puiden lomasta lehdettömään aikaan alueelle suuntautuvissa näkymissä.

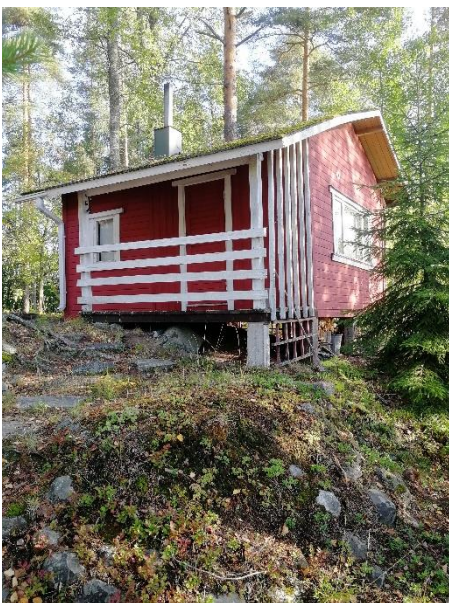
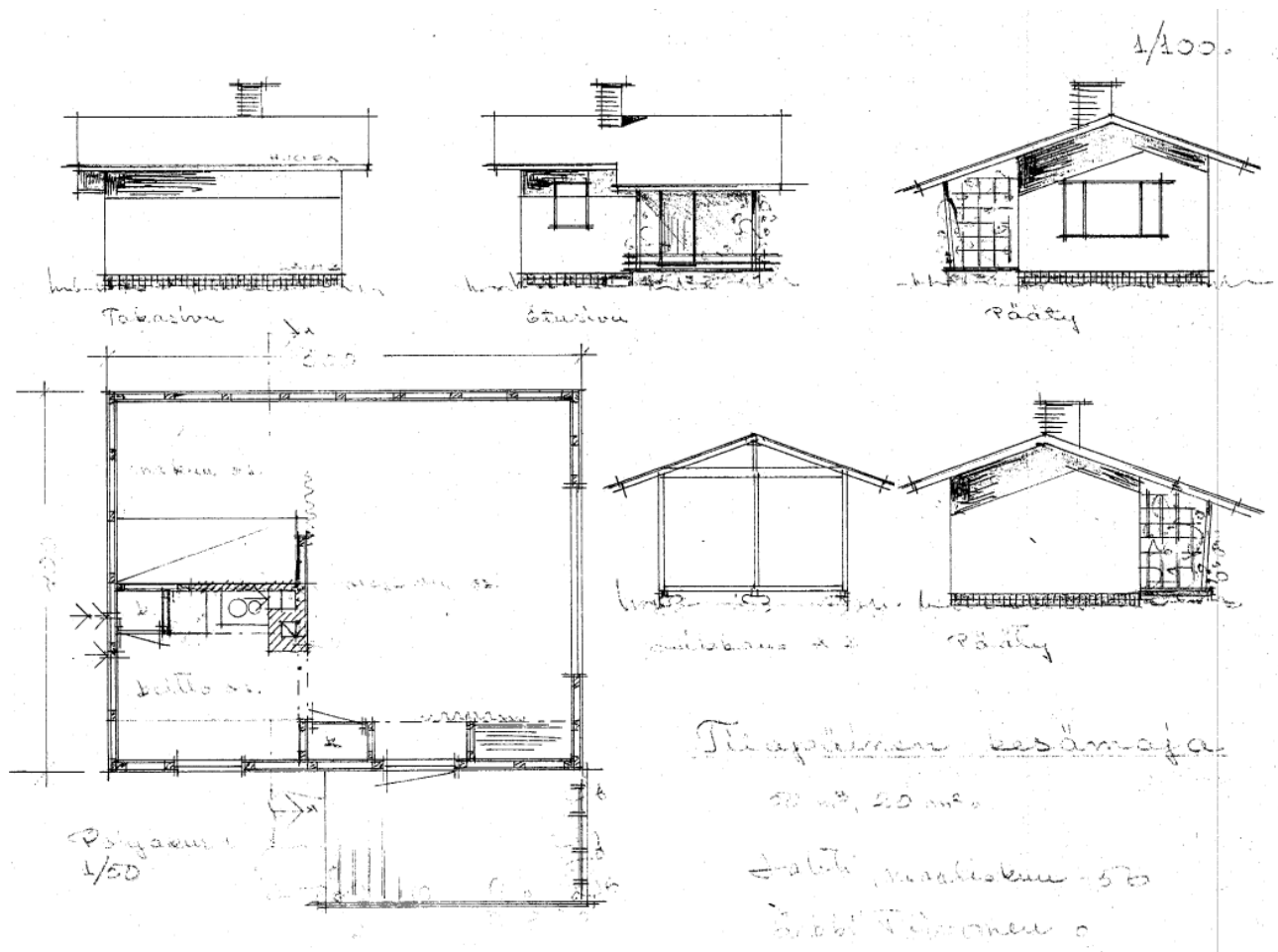
Joutsaaren saavutaan Suopursunpuiston suunnasta kapeaa kannasta pitkin. Kulku saareen on estetty aidalla ja puomilla. Heti puomin jälkeen avautuu pysäköintialue, jonka laidalla on wc-rakennus. Pysäköintialue on epämääräisen muotoinen kenttäalue, joka rajautuu metsään.

Kuva 46. Saapuminen Joutsaareen.

Kuva 47. Joutsaaren pysäköintialuetta.



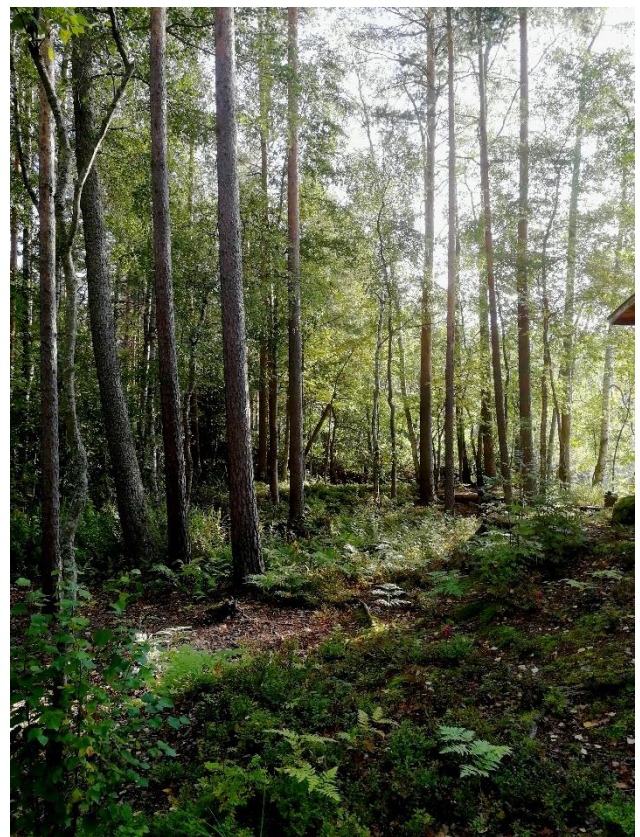
Joutsaaressa etelä- / kaakkoisrannalla sijaitsevat vieritysten neljä punaista pientä lomamökkiä pienipiirteisessä maastossa puuston lomassa. Mökit ovat valmistuneet vuosina 1955-1960. Mökkirannan idyllinen miljöö muodostaa oman kokonaisuutensa Joutjärven rantaan. Rannasta aukeaa näkymät Joutjärven vastarannan huvilamaisen pientaloasutukseen ja Merivaaran rantaan.



Kuva 48. Kesämökin piirustukset 1950-luvulta.

Kuva 49. Lomamökit on rakennettu sovittein ne pienipiirteiseen maastoon.

Joutsaaren pohjoisranta on alavaa ja rehevää rantametsää. Keskelle saarta nousee metsäinen lakialue, jonka puusto on mäntyvaltaisempaa kuin rantojen tervalepikot. Pysäköintialueelta johtaa ajoväylä pääraakennuksen pihapiiriin. Ajoväylä on leikattu saaren lakialueen pohjoisrinteeseen. Mökkirannasta pääraakennukselle kulkevan polun varressa saaren keskiosassa on suurehko siirtolohkare.



Kuva 50. Joutsaaren siirtolohkare sijaitsee polun varressa.

Kuva 51. Saaren männikköinen lakialue rajautuu pääraakennukselle johtavaan tiehen.

Kuva 52. Pohjoisrannan kasvillisuus on rehevää.

Joutsaaren päärakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus. Rakennusta ympäröi avoin pihapiiri, joka rajautuu itä- ja pohjoisreunoiltaan saaren metsäisiin osiin. Päärakennuksen edustalla kasvaa yksittäispuuna pihlaja, jonka ympäri kulkee käänköpaikka. Pihapiirin pohjoisreunalla on koristepensaita, muutoin kasvillisuus muodostuu nurmestaa, yksittäispuista ja kesäkukkaistutuksista. Maisemassa merkittäviä puita ovat ajoväylän reunassa kasvava vaahtera ja rakennuksen kaakkoispuolella kasvava mänty. Rakennuksen länsi- ja eteläpuolella on puoliavointa pihaan liittyvää aluetta. Aivan rannassa on puustoinen vyöhyke.



Kuva 53. Joutsaaren päärakennuksen pihapiiriä.
Kuva 54. Ajoväylän reunalla kasvava vaahtera.
Kuva 55. Etupihan pihlaja.



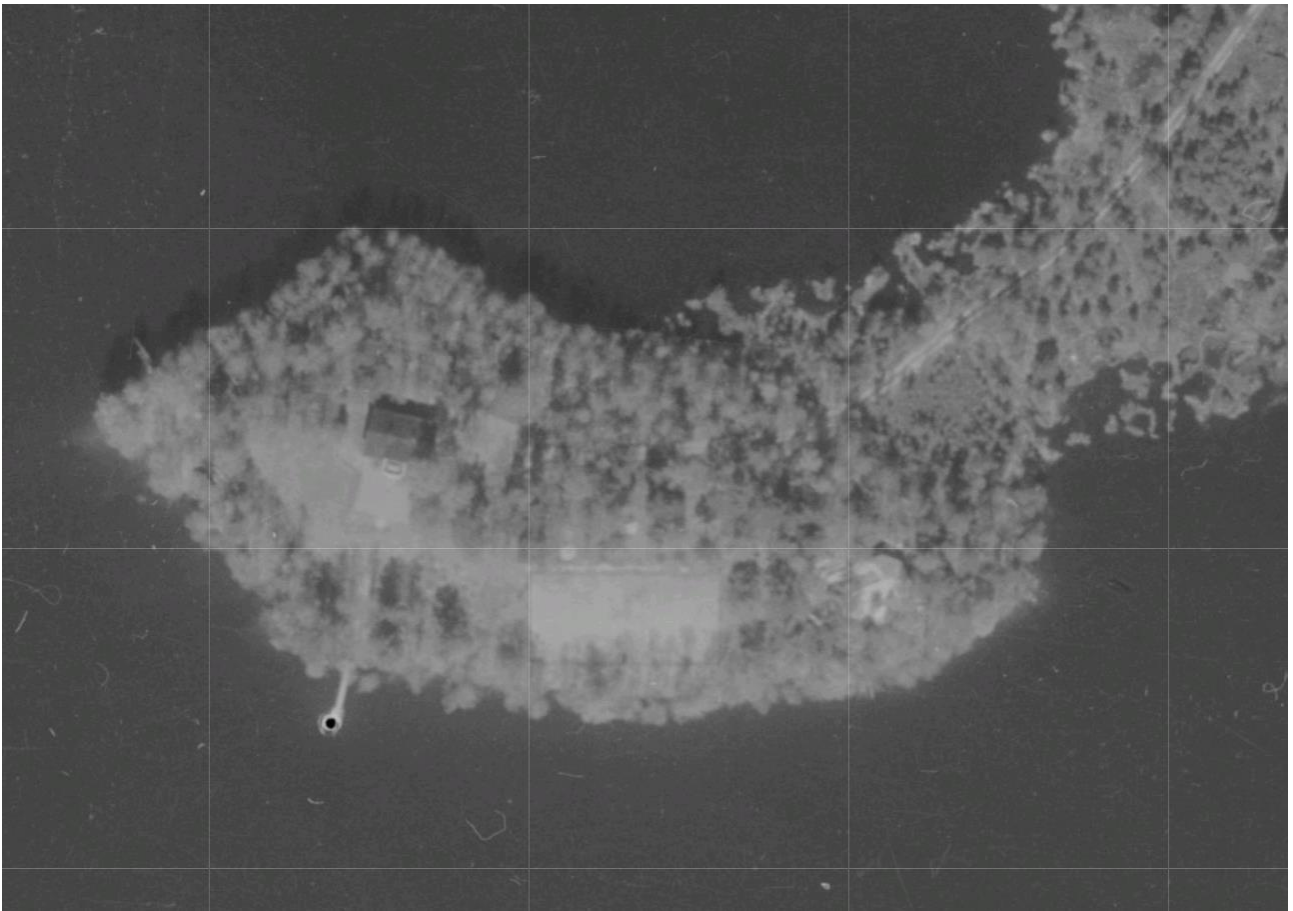
Kuva 56. Päärakennukseen liittyvä pelikenttä.

Mökkirannan ja päärakennuksen pihapiirin välissä lähellä rantaviivaa on kentäksi tasattu alue, joka on aidattu verkkoaidalla. Laaja tasattu kenttäalue erottuu selkeästi saaren muutoin pieni-piirteisestä miljööstä. Kenttä näkyy jo vuoden 1946 ilmakuvassa.

Päärakennuksen etelälaidalla vilpolan edustalla on pieni betonilaatoitettu oleskelutasanne. Taisempi piha-alue on pengerrytetty ranta-alueesta, jonne johtavat vanhat betoniportaat. Portaatt johtavat suoraan rannan laiturille. Vuoden 1946 ilmakuvassa näkyy alkuperäisen rakennuksen edustalla laajempi tasanne, josta portaatt johtavat akselisommitelmana laiturirantaan. Piha-alue on alun perin ollut miljööltään avoimempi.

Kuva 57. Oleskelutasanne vilpolan edustalla.





*Kuva 58. Vuoden 1946 ilmakuva.
Kuva 59. Vanhat betoniportaavat.
Kuva 60. Päärakennuksen eteläpuolinen rinne.*



Kuva 61. Polku saunarantaan.

Kuva 62. Rannassa on myös soutuveneelle paikka.

Kuva 63. Saunarakennus ja laituri.

Saunarakennus sijaitsee saaren luoteisrannalla viidennen lomamökkirakennuksen vieressä. Saunalle johtaa polku päärakennuksen takaa. Rannassa kasvaa mm. mäntyä ja tervaleppää, jotka muodostavat saunarantaa suojaivan ja tunnelmallisen miljöön. Rannasta aukeavat näkymät Möysän uimarannan suuntaan.

Suosituksset

Joutjärven rannat ovat suurelta osin yksityisiä, minkä johdosta kaikki julkiset rantaan ulottuvat viheralueet ovat tärkeitä. Joutsaari on nykyisessä asemakaavassa kaavoitettu puistoksi, mutta alue on yksityisessä omistuksessa ja aidattu yleiseltä käytöltä pois.

Mökkien 1-4 paikalle on ajateltu asuinrakentamista. Joutjärven rannat ovat asuttuja, joten asumisen sijoittaminen ranta-alueelle ei poikkea yleisestä maisemakuvasta. Joutsaari on kuitenkin kapea niemi ja alueelle rakentamisessa on monia haasteita. Maisemakuvan kannalta rakentamisen tulisi olla noin 20 metrin etäisyydellä rantaviivasta, vastaavasti kuin muut järveä ympäröivät pientalot. Maiseman kannalta merkittävää on myös säilyttää rantavyöhykkeen puusto.

Rannan maastonmuodot ovat pienipiirteisiä ja rakentaminen väistämättä muuttaisi alueen tasausta. Joutsaaren keskiosan harjanne lähtee melko nopeasti nousemaan mökkirannasta länteen päin. Rakentamista ei tule sijoittaa niin, että harjannetta jouduttaisiin leikkaamaan tontin reunaa vasten. Mikäli alueelle sijoitetaan tontteja, ne tulee liittää ympäröiviin maastonmuotoihin luontevasti ilman jyrkkiä luiskauksia tai leikkauksia.

Rakentamisen tulisi olla riittävän pienimuotoista. Liian massiivinen rakentaminen ei sovi saaren kulttuurihistoriallisiin arvoihin ja on maisemassa liian raskasta. Paikan luonteeseen sopii parhaiten pieni harjakattoinen puutalo. Huvilarakennuksen yhteyteen uutta rakentamista ei tule sijoittaa.

Alueen pysäköinti tulee ratkaista maisemaan sopien.

Joutsaareen kulku tapahtuu tällä hetkellä puistoalueen läpi. Kapea kannas rajoittuu toiselta reunalta suoalueeseen ja toiselta reunalta Suopursunpuistoon. Mäntyjen lomassa kulkeva ajoväylä on noin 2,5 metriä leveä. Ajoväylää ei tule asvaltoida, vaan sen luonne metsätienä tulisi säilyttää. Joutsaari sijaitsee etäällä nykyisestä kunnallisteknisestä verkostosta. Kunnallistekniikan rakentamisessa alueelle, tulee huomioida maiseman arvot ja sen pienipiirteisyys.

Lähteet

Hovi Antti (2000). Päijät-Hämeen perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 190. Hämeen ympäristökeskus.

Kivilä Hannu (2007). Lahtelaisen lukukirja.

Kärkkäinen, Sinikka (2017). Selvitys Ylisen Viipurintien linjauksista Päijät-Hämeessä. Lahden kaupunginmuseo, Päijät-Hämeen maakuntamuseo.

Lahden kaupunkisuunnitteluvirasto (1984). Kaupunkirakenteen kehitys 1878-1983.

Niskanen Riitta (2000). Selvitys Lahden kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista. Lahden kaupunginmuseo.

Niskanen Riitta (2012). Selvitys Lahden sodanjälkeisestä rakennusperinnöstä. Lahden kaupunginmuseo.

Perälä Tuula (2010). Lahden maisemarakenne ja viheralueet. Lahden tekninen ja ympäristötoimiala.

Pfäffli, Juha (2019). Hannulan murjuja ei enää ole. Laadullinen tapaustutkimus erään kadonneen kulttuuriympäristön vaiheista Lahden kaupungin Möysän kaupunginosassa. Maisterin tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, museologia.

Päijät-Hämeen seutukaavaliitto (1981). Kaupunkirakenteen kehitys Lahdessa vv. 1878-1938.

Saarnisto Matti, Rainio Heikki, Kutvonen Harri (1994). Salpausselkä ja jääkaudet. Opas 36. Geologian tutkimuskeskus, Lahden kaupunginmuseo.

Studio Terra Oy (2018). Möysän uimarannan ja puistojen puistosuunnitelma. (TYLA 22.1.2019 § 15).

Takala Hannu (1998). Taistelu Lahdesta 1918.

Tuomi Timo (1992). Lahden kaupunkikuvan ja arkkitehtuurin erityispiirteitä. Teoksessa: Heinonen Jouko, Siikaniemi Päivi (toim.) Lahden historia 2.

WSP Finland Oy (2018). Ahtialantien hulevesien käsittelyn suunnittelu. Raportti.

Historialliset kartat: Kansallisarkisto, digiarkisto.

<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=46617616>

<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=46617278>

<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1414456>

Maakuntakaava: Päijät-Hämeen liitto.

Vanhat asemakaavat, rakennuspiirustukset ja ilmakuvat: Lahden kaupunki.

Paikkatietoaineistot: Lahden kaupunki.

Valokuvat: Maria Silvast, Lahden kaupunki.